

חדש
CHEŠVAN
KISLEV
חדש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Jakob Gartner: Návrh hlavního průčelí olomoucké synagogy, 1895.
(K textu na straně 11.)

NÁVRAT OLOMOUCKÉ TÓRY

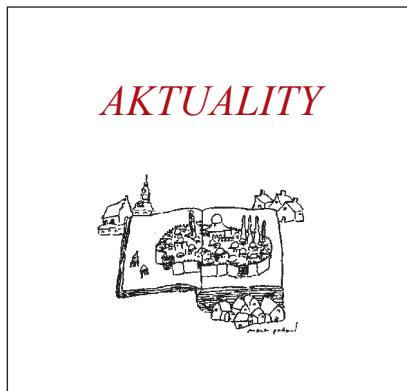
Po téměř 80 letech se v neděli 22. října do Židovské obce v Olomouci vrátil historický svitek Tóry, který sloužil místním Židům při bohoslužbách před 2. světovou válkou. Zhotoven byl roku 1880. Jde o první do České republiky navrácenou Tóru, která spolu s dalším půl druhým tisícem českých a moravských svitků našla útočiště v Anglii poté, co byla komunistickým režimem prodána „na Západ“. Svitky Tór byly prostřednictvím nadace Memorial Scrolls Trust, která vznikla při londýnské Westminsterské synagoze, po pečlivém restaurování jako dlouhodobé zápůjčky distribuovány do mnoha obcí celého světa, především do USA. Olomoucká Tóra byla zapůjčena židovské komunitě ve Foster City v Kalifornii a právě odtud se letos do Olomouce vrátila, rovněž jako trvalá zápůjčka. Vzácný pergaménový svitek Tóry, který byl naposled použit při bohoslužbě v zaniklé olomoucké synagoze téměř před 80 lety, byl slavnostně a radostně vnesen do židovské modlitebny v Olomouci a bude opět sloužit zdejší obci. *jd*

VOLBY V IZRAELI

Zatímco po říjnovém sčítání výsledků voleb do dolní sněmovny Parlamentu České republiky zvítězilo ve všech krajích hnutí ANO, u Čechů žijících v Izraeli byla s poměrem 34,88 % hlasů jednoznačným favoritem strana TOP 09. Hnutí ANO zde získalo jen 3,88 %. Na druhém místě vedli u Čechů v Izraeli Piráti s 16,28 % a na třetím skončila ODS s 14,73 % hlasů. Jako čtvrtí se umístili Zelení (9,3 %), pátí STAN (6,98 %) a šestá byla s 4,65 % hlasů ČSSD. Další v pořadí bylo ANO (3,88 %), KDU-ČSL (3,88 %), Svobodní (2,33 %) a Realisté (1,55 %). Populistická SPD Tomia Okamury získala jen 0,78 % voličských hlasů stejně jako SPO. KSČM skončila s 0 %. Na českém velvyslanectví v Tel Avivu měli čeští státní občané možnost volit v pátek 21. i sobotu 22. října s tím, že – stejně jako na všech českých státních zastupitelstvích v zahraničí – se jejich hlasy započítávaly do Středočeského kraje. O tom již před volbami rozhodla losem státní volební komise. *ztis*

NOVÝ ON-LINE KATALOG

Když v roce 1993 vznikl Institut Tereziánské iniciativy, respektive jeho předchůdkyně Nadace TI, bylo jen otázkou času, kdy začne vznikat i tematická knihovna. Její provoz byl zahájen v roce 1995, kdy se nejprve ve skromných podmínkách začaly shromažďovat knihy zaměřené na téma proná-

sledování a vyvraždění českých a evropských Židů a Romů a dějiny druhé světové války obecně, dějiny židovských komunit, problematiku antisemitismu a rasismu a vzdělávání o holocaustu a proti projevům rasové netolerance. Za první rok své existence shromáždila prvních 500 svazků, které jsou součástí fondu dodnes. V současnosti knihovní fond obsahuje přes 6500

Projekce v areálu Pinkasovy synagogy. Foto ŽMP.

svazků – odborné literatury i periodik v několika světových jazycích. Knihovní fond se rozrůstá z nákupu české i zahraniční literatury a z darů ať již soukromých osob nebo institucí, se kterými Institut TI spolupracuje na dílčích projektech.

V těchto dnech vrcholí rozsáhlá reorganizace knihovny. Spouštíme on-line verzi nového moderního knihovního katalogu, na kterém jsme pracovali od roku 2013. Katalog v současné době pokrývá cca 80 % publikací, které se v naší knihovně nacházejí, a je stále doplňován o nové záznamy. Do dlouho připravovaného projektu se rozhodla zapojit rovněž knihovna Židovské obce v Praze, jejíž záznamy jsou do katalogu postupně přidávány. Již brzy budou záznamy všech publikací, které si u nás v Jáchymce můžete vypůjčit, dostupné z jednoho místa. Katalog je dostupný na adrese <https://jachymka.jabok.cuni.cz>.

Věříme, že se knihovna, jejíž fond je v České republice svým obsahem unikátní a kde najdeme knihy, které nemá žádná jiná knihovna v republice, stane místem

pro studium tématu a bude využívána nejen renomovanými odborníky, ale i studenti a zájemci o historii. *iti*

PROJEKCE FOTOGRAFIÍ OBĚTÍ ŠOA

Od 16. října 2017 mohou lidé procházející po setmění od Filozofické fakulty pražskou Širokou ulicí spatřit na štítu nad budovou mikve v areálu Pinkasovy synagogy fotografie českých a moravských obětí nacistické perzekuce. Večerní projekce je součástí právě probíhající modernizace stálé expozice v Pinkasově synagoze, jež je památkem tragických osudů více než 78 tisíc židovských spoluobčanů, jejich symbolickým náhrobním kamenem.

Záměrem projekce je přiřadit tvář alespoň k některým ze jmen obětí z Čech a Moravy, která jsou napsána na zdech uvnitř Pinkasovy synagogy. Prostřednictvím široké veřejnosti a především pamětníků – přeživších šoa získalo Židovské muzeum v Praze fotografie jejich blízkých, přátel a známých, kteří zahynuli nebo byli zavražděni v ghettech, koncentračních a vyhlazovacích táborech.

První projekce fotografií obětí šoa na štít nad budovou mikve v areálu Pinkasovy synagogy se uskutečnila 16. října v 19.00 hodin. Dále se promítá každý večer kromě pátků a židovských svátků.

Vnímání venkovního prostranství jako součásti výstavních prostor hraje klíčovou roli v novém pojetí expozice v Pinkasově synagoze, jež se představí návštěvníkům v roce 2018 a bude nově obsahovat výstavní prvky umístěné jak na vstupním nádvoří synagogy, tak i v Pinkasově uličce.

Projekt revitalizace Pinkasovy synagogy byl podpořen Nadačním fondem obětím holocaustu. *žmp*

OBSAH

- Balfourova deklarace 3, 8–10**
Sidra na tento měsíc 4–5
Ruský režim je jako nosorožec
 rozhovor se Lvem Rubištejnem **6–7**
Čtyři desetiletí olomoucké synagogy 11
 Lev Rubištejn: **Otázky literatury 12–13**
Šabat v Habeši
 Jak se z falašů stala Beta Jisrael **14–15**
 O próze **Textil Orly Castel-Bloomové 16**
 O vinohradské inscenaci **Periferie**
 Františka Langera **17**
 Zemfela Zuzana Růžičková **18**
Obnova hřbitova v Hřívčicích 19
 Jehuda Bauer o radikálním islámu **20**
 Izrael: **Jak nahradit děšť 21**
Výběr z českých médií 22
Kalendárium 23
 Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
 Zprávy ze světa **28**

Před sto lety, 2. listopadu 1917, zaslal britský ministr zahraničí Arthur James Balfour otevřený dopis přednímu britskému sionistovi lordu Walteru Rothschildovi, jenž obsahoval následující slib:

„Vláda Jeho Veličenstva pohlíží příznivě na zřízení národní domoviny židovského lidu v Palestině a vynasnaží se, aby tohoto cíle bylo dosaženo, přičemž se jasně rozumí, že nebude učiněno nic, co by mohlo poškodit občanská a náboženská práva existujících nežidovských společenství v Palestině nebo práva a politické postavení Židů v jakékoli jiné zemi.“

Tou dobou zuřila první světová válka a britské a australské jednotky bojovaly

v Palestině proti Osmanům s cílem získat Jeruzalém. Přes všechny své zvláštnosti představuje Balfourova deklaráce první krok k cíli politického sionismu, jak ho nastínili delegáti Prvního sionistického kongresu v Basileji roku 1897: „Sionismus hodlá založit domov pro židovský národ v Palestině pod ochranou veřejného práva.“ Theodor Herzl se ani od osmanského sultána, ani od žádného evropského panovníka takového příslibu nedočkal. Deklarace tedy byla velmi očekávaným počátkem: ač byla tak stručná a zněla tak mlhavě, znamenala průlom.

PRVNÍ KROK

Balfourova deklaráce představuje první krok k legitimizaci Izraele ostatními národy. A právě proto se její vlastní právoplatnost stala terčem nekonečných útoků. To je čím dál snazší, neboť každým rokem se svět, v němž deklaráce vznikla, vzdaluje a lidé o něm vědí čím dál méně. Obsah deklaráce se navíc skutečně zdá poněkud záhadný. Význačný židovský intelektuál Arthur Koestler ji nazval „jedním z nejzvláštějších dokumentů všech dob“, v němž „jeden národ slavnostně slíbil druhému národu zemi toho třetího“. Skutečnost, že byl vydán jménem největší imperalistické říše v dějinách, která zahrnovala téměř čtvrtinu zemské pevniny a obyvatel, vysvětluje, proč řada Izraelců a podpůrců Izraele význam Balfourovy deklaráce zpochybňuje. Snaží se místo ní zdůrazňovat mandát, který Britům nad Palestinou světila roku 1922 Společnost národů. Tento mandát nejenže včlenil do svého textu samotnou deklaráci, ale vstřícně přidal i zdůvodnění takového kroku, jímž je

„historické pouto židovského národa k Palestině“, které vytvořilo „základy pro znovuzřízení jeho domoviny v této zemi“. Před šedesáti lety americký právník Sol Linowitz tvrdil, že deklaráce je sama o sobě „právně chabá. Velká Británie neměla nad Palestinou svrchovanost; neměla v ní vlastnické zájmy; a neměla pravomoc s touto zemí disponovat.“ Teprve v mandátu Společnosti národů „vítězní spojenci slavnostně uznali přednostní židovské právo na Palestinu“ a učinili to

BALFOUROVA DEKLARACE

*Průlomové prohlášení spojenců
jako vzpoura proti zavedenému pořádku*

v „oficiálním mezinárodním dokladu s nepochybnitelnou právní platností“.

Další způsob, jak snížit význam Balfourovy deklaráce, je přeskočit čas rovnou do

Lord Arthur Balfour (1848–1930). Foto archiv.

roku 1947 k rezoluci OSN, která ustanovila rozdělení Palestiny mezi dva státy, izraelský a palestinský. Nicméně je zajímavé, že například izraelský diplomat a politik Abba Eban (1915–2002), jenž sám hrál při snaze dosáhnout rezoluce z roku 1947 významnou roli, smýšlel jinak. „Zdá se,“ napsal, že „události z let 1947 a 1948 zastínily Balfourovu deklaráci“ a měly „převratnější důsledky“. Jenže roku 1947 se už sionisté nedali zastavit – jišuv byl „příliš početný na to, aby se nechal ovládat Araby, příliš nezávislý na to, aby se nechal svěřit do poručnictví, a příliš urputně odbojný na to, aby si nechal vzít svůj hlavní cíl“ – stát. Naopak roku 1917 znamenal návrh na uznání práv Židů na „národní domovinu“ v Palestině „vzpouru proti setr-

vačnosti zavedených skutečností“ a proti „nezměrným překážkám diktovaným rozumem“. Podle Ebanova názoru se týčí Balfourova deklaráce jako ojedinělé „přesvědčivé diplomatické vítězství židovského národa v moderní historii“.

A tak je deklaráce také většinou vnímána: buď jako okamžik zrodu Izraele, nebo jako prvotní hřích vůči palestinským Arabům. Podle různých ukazatelů ji v listopadu budou Izraelci oslavovat, Palestinci proti ní protestovat a Britové si stoleté výročí „připomenou“.

Ale jen málo z těch, kteří budou oslavovat (či protestovat), si asi plně uvědomí, co Balfourovu deklaráci vytvořilo. Což nikoho nepře-

kvapuje. Ani historici se na tom nemohou shodnout, natož tedy lidé, kteří se jejím vznikem nikdy nezabývali.

CHAIM WEIZMANN A JEHO ZAPOMENUTÍ PARTNEŘI

Nejprve si stručně připomeňme důvody, proč Británie s Balfourovou deklarácí souhlasila: V letech 1916 a 1917 spojenci Dohody (Británie, Francie, Belgie, Rusko, Itálie a později Spojené státy americké) čelili ničivé válce s Ústředními mocnostmi (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a osmanská říše) a obávali se, že může dojít k nerozhodnému výsledku. Nejdokumentovanější vysvětlení vydání deklaráce praví, že britská vláda doufala, že ovlivní Židy žijící v zemích dvou váhajících spojenců Dohody – USA a Ruska – aby působili na své vlády tak, aby Amerika a Rusko vytrvaly v boji až do vítězného konce.

Britové se domnívali, že židovský vliv v tomto směru může být úspěšný jak ve Washingtonu, tak v Petrohradě, a za vhodnou motivaci považovali příslib obnovy židovské Palestiny. Tato úvaha se snoubila s (neopodstatněným) strachem, že Němci tuto iniciativu Dohodě „vyfouknou“ a vydají vlastní prosionistickou deklaráci. Dnes nám takováto myšlenka připadá jako iluzorní přecenění tehdejšího židovského vlivu. Ale britští politici věřili tomu, co britský sionista Harry Sacher jednou nazval „velkou židovskou legendou“: „Nejdrsnějším a nehloupějším vyjádřením této legendy jsou *Protokoly sionských mudrců*; jenže ve spoustě lidí, a to i takových, kteří tento spisek odmítají jako padělek a lež, přetrvává víra v moc a jednotu Židovstva. (pokračování na str. 8)

KDO SE SMĚJE NAPOSLED**(Toldot 1M25,19–28,9)**

Charakteristika Jicchaka je stručně vyjádřena první větou paršat Toldot (1M 25,19): *A toto je příběh Avrahamova syna Jicchaka: Jicchaka zplodil Avraham. Proč na to ale kladl vypravěč takový důraz, když už je to dostatečně známo? Odpověď dostáváme, když byla země Kenaán postižena suchem a Jicchak s rodinou a vším co měl, byl nucen hledat obživu v zemi Pelištim. Zjevil se mu totiž Hospodin a řekl: „Nesestupuj do Micrajim, ale bydli v této zemi, jak jsem ti řekl. Z tohoto „nesestupuj do Micrajim“ lze už vyčíst Jicchakův záměr vyřešit situaci stejně jako jeho otec. Bůh se mu však zjevil, aby mu v tom zabránil. Poněvadž dám všechny tyto země tobě a tvému semeni a splním přísahu, již jsem se zapřísahal tvému otci Avrahamovi, a tvým (!) potomstvem se budou žehnat všechny národy země. Za to, že byl Avraham poslušen mého hlasu a zachovával, co jsem mu dal k zachování, mé příkazy, mé zákony a mé nauky!“ (1M 26,2–5)*

Přesto si jako kdysi Avraham v Egyptě a v zemi Pelištim počínal tradičně, tj. stejně jako jeho otec, a vydával tam svou manželku za svou sestru. Král Geraru, kde se Jicchak usadil, Avimelech, měl ovšem v dobré paměti, že totéž tvrdil Avraham o Jicchakově matce Šáre, a když vyhledali pohostinství v jeho zemi, *Sáru mu vzal. Avraham tehdy na svou obranu děl: „Nebot' jsem si řekl: Není-li bázeň Boží na tomto místě, zabijí mne kvůli mé ženě! (20, 11) Gerarský král měl tedy dobrý důvod, proč je: vyhlížel zpoza okna, a vida, Jicchak obveseluje Rívku, svou ženu! I zavolal Avimelech Jicchaka a povídá: „Vida, ona je to tvá žena, a jak jsi mohl říkat, je to má sestra?“ a Jicchak mu řekl: „Poněvadž jsem si říkal, abych kvůli ní nebyl zabít.“ (26,8–9)*

Jak důsledně kráčel Jicchak ve stopách svého otce, ukazuje následující vyprávění o sporu o studny. Když byl nucen opustit Avimelechovo město: *Pelištové zasykali všechny studny, které za dnů Avrahamových vykopali otcovi služebníci, a naplnili je prachem, a Jicchak znovu vykopával studnice vod, které vykopali za dnů jeho otce Avrahama, a po Avrahamově smrti je Pelištové zasykali, a dával jim stejná jména, jaká jim dal jeho otec Avraham. (26,15–18)*

Proč by ti lidé studny zasykávali, když z nich mohli mít užitek pro svá stáda? Jména, jež jim dal Avraham a Jicchak je

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Efraim Moses Lilien: *Abraham a Jicchak.*

obnovil, poukazují na hlubší význam těchto studní v kontextu rodové nauky, i důvod, proč je Pelištové zasykávali. Když *Jicchakovi služebníci našli studnici živé vody, gerarská pastýři jednali s pastýři Jicchakovými, tvrdíce: „Ta voda je naše!“ a poněvadž s ním jednali, pojmenoval tu studnu Esek, jednání. Tvrzení, že je ta voda „naše“, zní oprávněně. Voda, život, je pro všechny. Přesto však lidé jako Avraham vodu života objevují, a jimi, jako Pelištové, se zase objev snaží zasykat prachem a zakrýt. Přičemž důvodem k tomu je malicherná žárlivost na Boží požehnání, jímž Bůh žehná těm, kdo v zemi objevují prameny života. Jicchak měl totiž stáda bravu a stáda skotu a rozsáhlé služebnictvo a Pelištové mu záviděli.*

Pak vykopali další studnu a oni ho o ni také žalovali, a tak ji pojmenoval Sitna, sporná. Žárlivost lidí rozděluje a staví jednoho proti druhému. Syn se proto s nimi nepřel, a ve stopách svého otce se odtamtud odstěhoval a vykopal další studnu, o níž se již nepřel. Pojmenoval ji Rechovot, cesty; jelikož řekl: „Nyní nám Hospodin uvolnil cesty a rozplodíme se v zemi!“ I toto jméno dal

studni Avraham a naučil ho, že když už se zdá, že žádného východiska není, Bůh uvolňuje cesty, na jejichž konci je naplnění smyslu života. Jicchak čerpal jistotu z přísahy, již se Bůh zapřísahal jeho otci, že se jeho potomstvem budou žehnat *všechny národy země*: vody života budou požehnáním pro ty z lidí, kteří budou žehnat těm, kdo prameny vody života objevují a zachovávají je pod stejným jménem: jednání, spor a cesty, a užitek z toho budou mít všichni.

Proto odtamtud Jicchak odešel do Berševy, kde jeho otec žil a kam za ním vážil cestu gerarský král s vojenským doprovodem, aby s ním uzavřel mír. Totéž se pak stalo Jicchakovi: *Oné noci se mu zjevil Hospodin a pravil: „Já jsem Bůh tvého otce Avrahama, neboj se, poněvadž já jsem s tebou, požehnal jsem ti a kvůli mému služebníku Avrahamovi rozmnožím tvé semě!“ Postavil tam oltář, vzýval Hospodina jménem, a když tam rozložil svůj stan, vyhrabali Jicchakovi služebníci studnu. Nazval ji Ševa (sedm), a proto je jméno onoho města až dodnes Berševa, studně sedmi. (26, 19–33)*

Sedm však bylo ovcí, které Avraham postavil stranou, když před léty uzavíral mír s Avimelechem. *„K čemu je těchhle sedm ovcí, které jsi postavil stranou?“ ptal se ho tehdy gerarský král. A on řekl: „Vezmeš-li si ode mne těch sedm ovcí, budou mi svědectvím, že jsem vykopal tu studnu.“ (21,22–31) Ponechal na Avimelechovi, aby sám rozhodl: buď těchto sedm ovcí přijme za svědectví, nebo nebude mít na jeho požehnání podíl. Sedm ovcí odkazuje na sedm dní stvoření, z něhož čerpáme jistotu, že náš vlastní život je obdařen smyslem a je požehnan.*

Vrátíme-li se k začátku, musíme vzít ještě v úvahu, že „toldot“ nejsou jen „příběhy“, ale také „důsledky“, v tomto případě Jicchakovo „potomstvo“. *Tvým potomstvem se budou žehnat všechny národy země*, oznámil také Jicchakovi Bůh, a větší část paraši se zabývá jeho osudovým omylem, že požehnání přinese jeho starší syn Esáv. Oslepen láskou a obdivem k němu, odkázán sám na sebe, pokládal hříšníka za spravedlivého a Jaakova nedokázal ocenit. V tom mu příkazy, zákony a nauky, které zachovával jeho otec, nepomohly, dokud nebyl donucen poznat pravdu, že se cesty otevírají směrem, který nepředvídal. I v tom šel ale ve stopách svého otce, poněvadž i Avrahama vyvedla z podobného omylu jeho *pomoc*, již dal Bůh muži, aby mu ukázala cestu *jakoby proti němu.*

EFRAIM K. SIDON

NEJVĚTŠÍ ZÁZRAK**(Vajera 1M 18–22)**

Když Hospodin promluvil k Avrahamovi, slíbil mu, že když ho bude následovat, učiní z něj velký národ, daruje mu zemi Kenaán, jeho sémě bude tak četné, jako je prach země. Avraham vše, oč ho Hospodin žádal, bez protestu vykonal. Jeho první zaznamenaná slova jsou až replikou na Boží výrok: „Neboj se, já jsem tvým štítem, tvá mzda bude hojná,“ kdy opáčil: „Pane, Hospodine, co mi můžeš dát, když chodím bezdětný?“ První Žid se tedy bál, že bude Židem posledním.

Sára s Avrahamem se potomka ne a ne dočkat, a tak první dítě dá Avrahamovi na Sářino zoufalé přání služebná Hagar. Jenže tohle dítě, Jišmael, nemělo být tím, s nímž Hospodin hodlal uzavřít smlouvu. Takového synka měla dát Avrahamovi jeho staříčká manželka Sára a mělo dostat jméno Jicchak. K úžasu rodičů vše dobře dopadne, po všech modlitbách a slibech Sára skutečně otěhotní s Avrahamem a narodí se jim Jicchak. Pak ale přijde úder. Boží příkaz k Avrahamovi: „Vezmi, prosím, svého syna, svého jediného, jehož sis zamiloval, Jicchaka, a odejdi do země Morija a pozvedni ho tam k celooběti na jedné z hor, jak ti řeknu!“

Avraham poslechne, putuje se synem tři dny, vyšplhá na horu, připraví dřeva, spoutá syna, uchopí nůž a pozvedne ruku. Pak se z nebe ozve hlas: „Nevztahuj ruku na toho chlapce a nijak mu neublížuj.“ Zkouška skončila, Jicchak žije. Ale proč? Proč musel Avraham okusit tolik zklamání, proč si museli staří rodiče myslet, že o vytouženého synka nakonec přijdou? Na tyto otázky existuje v naší tradici spousta odpovědí, ale jedna ční nad ostatními: Nejvíce se radujeme z toho, nač jsme museli čekat a kvůli čemu jsme riskovali. Zrození dítě je zázrak. Ale protože to považujeme za přirozené, zapomínáme, že příroda má architekta a historie autora.

Jsme národ zrozený z otroctví, a tak si ceníme svobody. Byli jsme vždy malým národem, a tak jsme pochopili, že velikost nespočívá v množství, ale ve víře, která plodí odvahu. Naši předkové prošli údolím stínů smrti, takže nezapomeneme, že život je svatý. Na úsvitu židovských dějin připravil Hospodin pro Avrahama a Sáru tolik zkoušek, aby žádný z jejich potomků nebral zrození dětí jako danost. Tím, že se staneme rodiči, přibližujeme se nejvíce k Bohu – skrze akt lásky vytváříme život.

(Z komentářů rabína Jonathana Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – listopad 2017 – chešvan/kislev 5778

Staronová synagoga

3. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.17 hodin
4. 11. sobota	VAJERA 1M 18,1–22,24 hf: 2Kr 4,1–37 mincha	15.35 hodin
	konec šabatu	17.25 hodin
10. 11. pátek	večerní bohoslužba	16.06 hodin
11. 11. sobota	CHAJEJ SARA 1M 23,1–25,18 hf: 1Kr 1,1–31 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.15 hodin
17. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.57 hodin
18. 11. sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ TOLDOT 1M 25,19–28,9 hf: 1S 20,18–42 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.07 hodin
19. 11. neděle	Roš chodeš kislev	
24. 11. pátek	večerní bohoslužba	15.50 hodin
25. 11. sobota	VAJECE 1M 28,10–32,3 hf: Oz 12,13–14,10 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	17.01 hodin
1. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
2. 12. sobota	VAJISLACH 1M 32,4–36,43 hf: Abd 1,1–21 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.57 hodin

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Večerní bohoslužby se zde konají 3. 11. v 16.15 a 17. 11. v 15.55 hodin.
Výjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

PIETNÍ AKT

k 77. výročí tragédie lodi Patria
se bude konat v neděli 26. listopadu 2017 / 8 kislev 5778
v 11.00 hodin
na Novém židovském hřbitově v Praze.

RUSKÝ REŽIM JE JAKO NOSOROŽEC

Rozhovor s básníkem a esejistou Lvem Rubinštejnem

Na přelomu září a října navštívil Tábor, Prahu a Černošice LEV RUBINŠTEJN (1947) – ruský básník, esejista a jeden ze zakladatelů moskevského literárního konceptualismu. Jeho vystoupení byla hojně navštívena, takže to vypadá, že Rubinštejnova poezie si u nás již našla své stabilní publikum. Návštěvníci si tentokrát mohli pořídít i krabičku s jednou z Rubinštejnových „kartoték“ nazvanou Máma myla mísu, kterou v překladu Aleny Machoninové a elegantní úpravě Heleny Šantavé vydalo nakladatelství Petrkov.

Lev Rubinštejn však není jen básník, ale také angažovaný intelektuál, který se snaží aktivně ovlivňovat společenské dění v Rusku. Hájí nespravedlivě stíhané, účastní se akcí na obranu demokracie a občanských svobod a glosuje aktuální dění – v současnosti pro internetová vydání InLiberty.ru nebo Stengazeta.net. Využili jsme proto příležitosti a pohovořili se Lvem Rubinštejnem o situaci v dnešní ruské kultuře a politice.

Jak se dnes žije konceptuálnímu básníkovi v Moskvě? Je to inspirující město?

Je to město, které člověka nesmírně inspiruje a zároveň je to město-upír, které z něj vysává všechny síly. Je podobné Mrtvému moři, kde je voda tak nasycená solí, že se tam nedá utopit. Ale těžko se mi to posuzuje, protože Moskva je mé rodné město – nemám na vybranou, jinde žít nemohu. Zkoušel jsem, jestli mi nesejde nějaké jiné město v Evropě nebo Americe, ale zatím jsem žádné nenašel.

V posledních letech, především po okupaci Krymu, se z Moskvy stává téměř výstavní město. Je to ideologický záměr? Snaží se dnešní režim ohromovat „stavbami pětiletky“?

To všechno samozřejmě hraje svou roli, ale je to podružné. Dnes není podstatná žádná ideologie, ale peníze. Nahromadilo se tu jakési obrovské moře financí a teď se hledají cesty, jak je dát do oběhu, vyprat. Je pravda, že oproti minulým dobám mají ty „investice“ skutečně poměrně kulturní ráz... Jsou to ale jen dru-

hotné, ne-li terciální příznaky toho, co se v Rusku děje.

Na přelomu let 2011–2012 jste se aktivně účastnil protestního hnutí, které usilovalo o politické změny v Rusku. Co vás, básníka, vede k politické angažovanosti?

Opozičně naladěný jsem už od mládí, především v otázkách estetiky. Být v kontrakultuře je můj přirozený stav.

Lev Rubinštejn. Foto archiv.

Za komunismu jsem byl protisovětský člověk – i když disidentem v pravém slova smyslu jsem nebyl, věnoval jsem se jen umění. A v tom se pro mě nic nezměnilo, i když žijeme v úplně jiné době. Jakmile zaznamenám ve společenském a politickém životě známky toho, co si v duchu označuju jako ne-sovětské, vyvolá to ve mně okamžitou přirozenou reakci – skoro chemického charakteru.

Pro politickou situaci posledních let je příznačná snaha bdít nad mravností umění, případně s tím nemravným a dekadentním zatočit. Je to věc řízená shora, nebo to tak lidé opravdu chtějí?

Jde to i zespu i shora. V těch, kdo řídí stát, ale i v každém jednotlivci se za poslední léta přirozeně nahromadila obrovská zásoba abstraktní, iracionální nenávist-

ti. A ta nenávist neustále hledá způsob, jak se uplatnit, hledá objekty, na kterých by se mohla vybit. Ideálním, velmi pohodlným cílem jsou především nejrůznější menšiny. Nenávidět je samozřejmě možné i většinu, ale to už je nebezpečné. Samotná nenávist je ale podstatnější než její předmět. Ten se může střídat: jednou jsou to přistěhovalci, pak cizinci, pak homosexuálové. Za poslední léta jsme zažili strašné výbuchy homofobie, války s takzvaným rouhačstvím, objevují se šílené zákony o urážce náboženského cítění. Přitom žádný zákon o urážce cítění nevěřících není.

Tu část kultury a literatury, která si udržuje nezávislost a není stížená autocenzurou, je také možné považovat za takovou ohroženou menšinu?

Samozřejmě. V ruských dějinách hrála kultura a především literatura vždycky důležitou společenskou roli. I v sovětských dobách byla předmětem bedlivé pozornosti moci, státu, stranických orgánů a vždycky byla zranitelná. A nejde ani tak o to, jestli to byla literatura dobrá nebo špatná – jako společenská instituce byla zkrátka důležitá. Po perestrojce a pádu Sovětského svazu se kultura ocitla kdesi na periferii vědomí, protože lidé věnovali většinu času vlastnímu přežití. A pro kulturu to byly ty nejšťastnější časy, protože byla ponechána sama sobě, nikdo ji neomezoval, cítila se naprosto svobodně. To trvalo od konce osmdesátých let přibližně do roku 2005. A pak ti, kdo měli hodně peněz a moci, dostali chuť si kulturu přivlastnit. V tu chvíli se objevila první obvinění z rouhačství a urážky náboženského cítění, začalo se nejdříve opatrně a potom čím dál hlasitěji vysvětlovat, jakou kulturu lid potřebuje a jakou ne.

A jak si státní moc tu „správnou“ kulturu představuje?

To je pořád stejné – musí to být kultura, která bude sloužit zájmům moci. V sovětských dobách to bylo to, co odpovídalo oficiální ideologii. Ale dneska žádná oficiální ideologie neexistuje, pokud nebudeme počítat snůšku všelijakých naprosto tmářských postulátů, které je těžko nazvat ideologií. Nevynalezli nic kromě slova patriotismus, které je naprosto prázdné a horko těžko se pro něj hledá nějaký obsah. Nicméně režim se jím může ohánět, aby dosáhl v podstatě zcela pragmatických a většinou zistných cílů, které s žádnou ideologií nemají nic společného.

Jsou zásahy režimu proti svobodné kultuře systematické?

Dnešní režim, myslím, nemá žádnou strategii. To, co dělají, připomíná špatnou šachovou partii – přemýšlejí nanejvýš o tah dopředu. Vlastně nehrají šachy, ale dámu. Protože v šachu se dá chodit zpátky. V dámě ne. Neumějí se vracet. To má své plusy i minusy. Může se jim zdát, že postupují směrem k vítězství, a ve skutečnosti směřují k vlastní záhubě. Ale vzít něco zpět neumějí. Jako nosorožec – ten taky umí chodit jenom dopředu, neumí couvat.

Je takovým nepromyšleným tahem vpřed i případ režiséra Kirilla Serebrennikova zjevně nespravedlivě obviněného ze zpronevěry státních dotací?

Mojí známí z divadelních kruhů tvrdí, že divadelní ekonomika v Rusku funguje tak, že zavřít se dá prakticky kdokoli – režisér, ředitel divadla, účetní i herec. Je tam vždy spousta peněz, které se nutně ocitnou mimo účetnictví – jinak to nejde. A toho využívají vyšetřovací a soudní orgány, když potřebují někoho skřípnout. Mnozí se domnívají, a já bych s nimi souhlasil, že celý ten případ s Gogol-centrem a Kirillem Serebrennikovem je signál kulturní obci. Signál, který říká: „Vážení, nemyslete si, že někdo z vás je nedotknutelný. Zavřít můžeme nejenom někoho bezvýznamného, ale i slavného člověka. Takže si to dobře rozmyslete: když si od nás berete peníze, tak nám taky musíte sloužit.“

Se Serebrennikovem se solidarizují nezávislí umělci jako vy, ale třeba i hvězdy showbyznysu jako zpěvák Filipp Kirkorov nebo patrioticky orientovaný režisér Fjodor Bondarčuk. Mohou se tak různí lidé shodnout na nějakém bojkotu režimu?

To je velmi důležité téma, které se nyní horem dolem probírá. Ale mě se tohle dilema vlastně netýká. Mě zformoval ruský underground, a tak jsem jako autor a umělec prakticky nikdy se státem v žádných vztazích nebyl. Kromě důchodu jsem od státu nikdy neviděl ani halíř. Ale každý druh umění má jiné možnosti. Film a divadlo se bez státních peněz téměř obejít nemohou. Stejně tak velké orchestry. Spisovatelé mohou. Ale pokud se nepokusíme stát zastavit, bude se dále snažit rozšiřovat svůj vliv na kulturu a může se například pokusit ovládnout i nakladatelství. A v tu chvíli

už by vznikla otázka, kdo se smí vydávat a kdo ne. Takže vzepřít by se měli všichni, dokud je čas.

Když jste začínal psát a hledal svůj styl, navazoval jste vědomě na avantgardu, ať už tu první z dvacátých let nebo druhou, poválečnou z okruhu básníků lianozovské školy?

Začínal jsem sám za sebe, ale nemohl jsem vnitřně nepočítat s tím, co bylo přede mnou. Ale o mnohém jsem jednoduše nevěděl. Třeba o konkretismu, našem i západním, o poezii Vsevoloda Někrasova nebo Kabakovových albech jsem se dozvěděl až poté, co jsem jako básník vyzrál. Mnohé z toho je mi esteticky blízké, ale dlouho jsem o tom neměl tušení, a tak jsem znovu objevoval Ameriku.

V čem se liší moskevský romantický konceptualismus od konceptualismu západního?

Zprvce vznikl o pár let později, jako ostatně všechno v Rusku. V ruském umění je taková tradice, že se přebírají západní paradigmatata, která se potom obohatí o nějakou výjimečnou místní ruskou problematiku, dodá se jim kolořit. A přibližně totéž se u nás stalo s konceptualismem. Důležité je, že je opravdu čistě moskevský. V čem, to už je ovšem těžké vysvětlit. V žádném případě není třeba petrohradský. Mám strašně rád takovou klasiku konceptualismu, práci Josepha Kosutha *Jedna a tři židle* – podle mě je to naprosto geniální dílo. Kdyby něco takového vzniklo v Moskvě, na té židli by určitě někdo seděl, třeba autor a něco by popíjel.

A jak chápat slovo „romantický“?

To vymyslel Boris Groys a opravdu řečeno mi to nepřipadá moc přesné. On vycházel z toho, že celá ruská avantgarda je tak či onak svázaná s romantismem a romantickou estetikou, a dokonce ideologií. Já myslím, že je to trochu přespěkulované.

Nebylo přesnější označení „kontextualismus“, se kterým přišel Vsevolod Někrasov a které se neujalo?

Je to velice přesný termín, který dobře pasuje i k tomu, co píšu já. Sám jsem také zkoušel zavést jeden termín – „situacionismus“, tedy umělecká výpověď, jejíž hodnota spočívá v tom, že kolem sebe vytváří situaci. Kdysi jsem si to pro

sebe definoval tak, že v současném umění je umělecké vyjádření cenné do té míry, do jaké vytváří debatu samo o sobě.

Na konci října bude v Moskvě na Sadové třídě odhalen velký pomník obětem stalinských represí. Zároveň se tam nedávno objevila Stalinova busta – pravda v řadě dalších ruských vládařů, ale stejně je to symbolické. Jak je taková kombinace možná?

Je to takový eklektismus naší doby. Prožili jsme si období postmoderny, která existovala jen v oblasti umění, a teď proniká i do oblasti politiky, společenských vztahů a každodennosti. Jenom proto můžeme žít ve městě, kde existuje zároveň Sacharovova a Andropovova třída. To všechno má stejný základ.

V jednom svém eseji v této souvislosti hovoříte o „historické nepřičetnosti“. Mohl byste vysvětlit, co máte na mysli?

Historii u nás mnozí vnímají úplně jinak než v obecně přijímaném evropském slova smyslu, tedy že je lineární, že je to sled nějakých událostí, které jsou tak či onak provázané kauzálními vztahy. Historická nepřičetnost vzniká, když se historie vědomě zaměňuje mýtem, ve kterém nehraje roli čas. Když se třeba nějaké dnešní události nebo činy vysvětlují nebo obhajují obdobnými, které proběhly před dvěma, třemi, čtyřmi stoletími. Občas se někdo snaží obhájit Stalinovy represe třeba tím, že i ve Francii byla přece bartolomějská noc a Američané zase vyvraždili své indiány.

Blíží se výročí říjnové revoluce. Jak se k němu staví dnešní režim?

Zatím velmi rozpačitě, nevědí, co si s tím počít. Je to zase ta postmoderna, která už někdy nabývá schizofrenních rysů. Na jedné straně je pro dnešní režim hlavním zářadkem stabilita, čemuž protiče jakákoli revoluce, která představuje chaos a hrůzu a je vždy inspirovaná Západem. Na druhou stranu, jak dnes rádi říkají, jsou to všechno naše dějiny. Naše občanská válka, naše Rudá armáda, náš rudý teror... A když jsou to naše dějiny, jsou nutně dobré. Naše špatné dějiny neexistují. Tyhle dvě teze teď musí nějak propojit. Uvidíme, jak to zvládnou.

JAN MACHONIN

BALFOUROVA DEKLARACE

(pokračování ze str. 3)

Trpíme tím, ale má to i něco do sebe. Patří to k nevypočitatelným faktorům politiky a vědomě či nevědomě to hraje určitou roli v uvažování a rozhodování státníků.“

Druhé vysvětlení praví, že si Britové s podporou sionismu pospíšili, neboť to považovali za cestu, jak ospravedlnit v pová-

Sedící zprava: Nachum Sokolov, lord Arthur Balfour, Chajim Weizmann, 1925.

lečném rozdělování Blízkého východu svůj vlastní nárok na Palestinu. Britové, jako patroni Židů, mohli své francouzské spojence vyloučit ze hry o Palestinu tím, že prohlásí, že hájí „sebeurčení“ malého národa. Ať to bylo tak či onak, Britové se k vydání Balfourovy deklaráce nenechali dvakrát pobízet.

V kolektivní paměti sionistů a Izraelců figuruje ještě jeden prvek: přesvědčivý génius jednoho muže – Chajima Weizmanna. Příběh zní, že Weizmann, známý biochemik a později představitel anglické sionistické federace, dokázal sám naklonit k sionismu přední britské politiky. Weizmannovská sága se odvíjí za scénou v londýnských salonech, v nichž se tomuto ruskému židovskému imigrantovi (který se do Anglie přistěhoval až v roce 1904) podaří přesvědčit přední britské politiky, jako byli Balfour, Mark Sykes, Alfred Milner a David Lloyd George. Dle tohoto výkladu je Balfourova deklaráce triumfem nevyčerpatelné vůle jednoho muže a jeho osobního vlivu na hrstku britských státníků.

V desetiletích, která následovala po vydání deklaráce, pokračoval Weizmann v závratné kariéře vůdce, mluvčího a diplomata sionismu, až ke chvíli, kdy byl zvolen prvním prezidentem Státu Izrael. Roku 1949 vydal anglicky psanou autobiografii *Trial and Error*, jež postupně vyšla hebrejsky a v mnoha evropských jazycích. Tato kniha ještě upevnila jeho místo v sionistickém panteonu jako osobnosti,

díky které Balfourova deklaráce vznikla. Zemřel roku 1952. Když Izrael slavil roku 1967 padesáté výročí vydání deklaráce, vydal židovský stát dvě poštovní známky: na jedné byl zobrazen Balfour, na druhé Weizmann.

Na webové stránce Jad Weizmann, instituce, která uchovává archiv prvního prezidenta, se lze dočíst, že Weizmann nepracoval sám, že „na tomto úspěchu se podíleli další partneři“. Kdo se pod pojmem „další partneři“ skrývá? Jejich zásluha se většinou nepřipomíná, jsou pozapomenuti. Když se však zkoumá příběh Balfourovy deklaráce v úplnosti, vypadá zcela jinak. Nejeví se již jako britský imperialistický tah, ale jako výsledek pečlivě vypracované dohody tehdejších čelných demokracií. Nikoli jako plod pokoutních schůzek, ale jako jeden z prvních případů veřejné diplomacie. Zkrátka – nejedná se o návrat do 19. století, ale o zahájení století dvacátého.

Klíč k porozumění příběhu a jeho souvislostem je tento: Británie nemohla o Palestině jednat sama jednoduše proto, že náležela ke spojencům. Spojenecké mocnosti, především Británie a Francie, ale také Rusko a USA bojovaly společně. Jejich politika se musela vyvíjet koordinovaně. Bylo by nemyslitelné, aby Británie vydala veřejný slib týkající se budoucnosti území, které ještě nevybojovala, aniž by si předem zajistila souhlas válečných spojenců – a zejména těch, kteří měli v Palestině vlastní zájmy.

Tuto skutečnost forma Balfourovy deklaráce zcela zastírá. Dopis byl psán pouze jménem vlády Jeho Veličenstva. Deklaraci odsouhlasil jen britský kabinet. Podepsal ji britský ministr zahraničí a nikdo jiný. Na pohled to tedy je výlučně britská předběžná smlouva. Ve skutečnos-

ti ale dokument vyjádřil široký konsenzus spojenců: mohl by být pokládán za cosi zhruba srovnatelného s dnešní rezolucí Rady bezpečnosti OSN.

Abychom tomu lépe porozuměli, nemáme se soustředit pouze na Londýn a na Chajima Weizmanna. Zaměřme pozornost na Paříž, Řím a Washington a také na sionistického vůdce, jehož si dnes připomíná jen málokdo: Nachuma Sokolova.

PŘÍCHÁZÍ SOKOLOV

Většina lidí toto jména nezná, Izraelci znají Sokolovovu ulici, někteří možná Bejt Sokolov, sídlo telavivské novinářské společnosti, či Sokolovovu cenu, která se uděluje každý druhý rok za vynikající novinářský výkon. Ale neexistuje žádný institut či památník s jeho jménem, žádná známka s jeho portrétem.

Nachum Sokolov se narodil mezi lety 1859–1861 ve středním Polsku a dostalo se mu tradičního rabínského vzdělání. Sám se však učil i sekulární předměty a získal pověst zázračného dítěte, polyglota a plodného autora schopného psát na nejrozmanitější témata. Roku 1880 se přestěhoval do Varšavy a později se ujal řízení hebrejského listu *Hacfira* (od roku 1886 vycházel denně). Psal do něj oblíbený sloupek a svými texty zaplnil i většinu obsahu, takže se jeho sláva vzrůstala

s tím, jak vzrůstal počet lidí, hovořících moderní hebrejštinou. Brzy se stal nejznámějším hebrejsky píšícím novinářem na světě.

Roku 1897 se Sokolov jako zpravodaj zúčastnil Prvního sionistického kongresu a zcela propadl kouzlu Theodora Herzla. Právě on přeložil do hebrejštiny Herzlovu utopii *Altneuland* a dal jí název *Tel Aviv*, jenž se o pár let později stal i jménem nového židovského města. Roku 1906 pově-

sil novinářinu na hřebík a stal se generálním tajemníkem Světové sionistické organizace, která po Herzlově smrti (1904) bojovala s četnými problémy.

Sokolov se vrhl do diplomatických jednání, propagandy a lobbování, brázdil přitom Evropu, Ameriku a osmanskou říši. Když vypukla první světová válka, byl poslán do Británie, kde spojil síly s dyna-

Dr. Chajim Weizmann (1874–1952).

mickým mladíkem Chajimem Weizmanem a začal s ním usilovat o to, aby Britové uznali sionistické požadavky.

To Sokolov je vstupní branou k ucelněnějšímu příběhu o Balfourově deklaraci. Po pravdě řečeno, v době, kdy deklarace vyšla, připisovali za to mnozí Židé zásluhy spíše Sokolovovi než Weizmannovi. Částečně proto, že hebrejský novinář Sokolov byl známější než biochemik Weizmann. Navíc Sokolov byl Herzlovým současníkem; byl starší než Weizmann jak lety, tak působením v sionistických kruzích.

Sokolov má jednu hlavní zásluhu. Dokázal, co se zdálo nemyslitelné: během jara 1917 dosáhl výslovného či tichého souhlasu francouzské a italské vlády, a dokonce papeže s tím, aby pod britským patronátem vznikla židovská

„domovina“. Jak to k překvapení všech (včetně samotného Weizmanna) dokázal? A proč se na něj zapomnělo?

BRITÁNIE JAKO NADĚJE SIONISTŮ

Na počátku roku 1917 měli sionisté jediný cíl. Nepochybovali o tom, že nejlepší šance pro sionismus skýtá konečné vítězství spojenců Dohody nad Němci, které podporovali Osmané, a že je důležité, aby se Palestina dostala pod výsostně britský protektorát. Jen v Británii měl sionismus dostatečnou podporu ve vládních kruzích, která umožnila překonat hluboce zakořeněnou opozici vůči sionismu, která se týkala i vlivných Židů. A pouze Británie měla jak strategické zájmy, tak vojenskou sílu a politickou vůli na to, aby prosadila svou správu v Palestině.

Sionisté však měli dva problémy: zaprvé Británie již dříve slíbila, že Palestinu bude sdílet se svými válečnými spojenci. Zadruhé – sionisté o tomto slibu nevěděli.

Na jaře 1916 dokončily Británie, Francie a Rusko tajnou dohodu o rozdělení osmanské říše poté, co bude definitivně poražena. Jednalo se o „dohodu o Malé Asii“, obecně známou jako Sykesova-Picotova dohoda podle britského vyjednavče sira Marka Sykese a jeho francouzského protějšku diplomata Françoise George-Picota. Smlouva rozdělila Levant a Mezopotámii

mezi Británií a Francií, podle „čáry v písku“ vedené od východu na západ od Středozezemí po západní hranici Persie. (Rusko mělo dostat rozsáhlý pás východní Malé Asie.) Jenže Palestina zahrnovala tolik protichůdných zájmů, že si vynucovala zvláštní status. Podle mapy vytvořené Sykesem a Picotem měla připadnout severní Galilea Francii; přístavy Haifa a Akko Bri-

Nachum Sokolov (1859–1936).

tánií; a střed země včetně Jeruzaléma a Jaffy měl podléhat „mezinárodní správě, o jejíž formě se mělo rozhodnout“ skrze porady se všemi spojenci. Kdyby se Sykesova-Picotova dohoda uskutečnila, sionistické naděje mohly přijít vniče. Jak Weizmann později poznamenal, mohla to být „osudová“ rána.

Naštěstí pro sionisty se David Lloyd George, jenž se stal roku 1916 premiérem, domníval, že tato dohoda dává až příliš velkou část Palestiny Francouzům. Koneckonců to byli hlavně Britové, kdo měli bojovat a umírat ve válce proti osmanským jednotkám na Sinaji a v Palestině. Takže Sykes dostal za úkol přetvořit dohodu tak, aby lvi podíl Palestiny připadl Británii. Francouzi, reprezentovaní Picotem, odolávali a trvali na tom, že jejich podíl Palestiny měl být alespoň tak velký jako ten britský.

A právě v tuto chvíli se stalo, že Sykes „objevil“ sionismus. „Zpočátku to vypadalo jako poněkud podivná záležitost,“ napsal později Sokolov. „Objeví se jistý sir Mark, získá nějaké informace a poté vyjádří přání, zda by se mohl setkat se sionistickými vůdci. Nakonec se setkání uskuteční a začne se jednat.“ Ono setkání se konalo ráno 7. února 1917 v jednom soukromém domě v Londýně. Sykes se tam setkal s nejvýznamnějšími vůdci sionistického hnutí a jeho sympatizanty: Sokolovem, Weizmannem, lordem Walterem Rothschildem, Jamesem de Rothschildem a Herbertem Samuelem. Ze záznamu o jednání je zřejmé, že Sykes předložil návrh, že Británie by mohla sionistům zaručit nějakou formu uznání – pod určitou podmínkou.

„Hlavní problém je Francie,“ sdělil jim. „Francouzi chtějí celou Sýrii a značnou část Palestiny.“ Sykes navrhl, aby se sionisté obrátili na Picota, předložili mu svůj

„židovský názor“ a Francouze „přesvědčili“. Někteří přítomní sionisté tento nápad zamítli s tím, že je to práce pro Brity, ale Sykes si nedal říct. James de Rothschild nakonec pravil, že ten „správný člověk“ pro takový úkol je Sokolov, který „může mluvit i za ruské Židy“. Sykes souhlasil s tím, že Sokolova druhý den uvede k Picotovi.

Proč právě Sokolov? Harry Sacher, Weizmannův protégé, jenž se londýnské schůzky účastnil, později charakterizoval Sokolovovy přednosti takto: „Sokolov byl diplomat sionistického hnutí, diplomat školy Quai d'Orsay (francouzského ministerstva zahraničí). Jeho pěkný vzhled, uhlazené vyjadřování, uvážlivé jednání, dobře padnoucí oblek, monokl, vše bylo v souladu s předválečnou tradicí, která dnes již není tak vysoce ceněna... Diplomaty a ministři cítili, že patří do jejich klubu, mluví jejich jazykem a je jedním z nich.“ Sokolov činil dojem státníka, i když bez státu, a kromě toho byl mistrem evropských jazyků. I když žádný stát nereprezentoval, evropští vůdci v něm viděli autentického mluvčího židovských mas v Rusku a Polsku, který s nimi mohl hýbat v žádaném směru silou svých slov. Jako by ztělesňoval onu, Sacherovými slovy, „velkou židovskou legendu“, již Sykes a ostatní připisovali jakýsi významný, „podzemní“ vliv. A Sokolov se pustil do práce.

SOKOLOVOVA KAMPAŇ

Sokolov se nejprve setkal v Londýně s Picotem, poté odjel do Paříže a zastavil se i v Římě, to vše v těsné spolupráci se Sykesem. Neměl za úkol nic menšího než přesvědčit Francouze nejen o vhodnosti sionistického projektu, ale i o výhodách britského mandátu nad Palestinou. Ani jedno nebylo právě francouzský „šálek kávy“ – mezi tannými Židy měl sionismus malou podporu, a jak jsme se zmínili, Francouzi již měli slíbenou stejnou část Palestiny jako Britové (detaily dohody však drželi Sykes a Picot před Sokolovem a Weizmannem v tajnosti).

Po dvou přípravných londýnských schůzkách s Picotem se Sokolov třikrát sešel v Paříži s Julesem Cambonem, generálním tajemníkem francouzského ministerstva zahraničí, i s premiérem Alexandrem Ribotem. Při těchto schůzkách nemluvil tolik o výhodách britské správy, ale soustředil se to, jak uskutečnit sionistický plán a jak vyburcovat veřejné židovské mínění v Rusku a v Americe. A – uspěl.

(dokončení na str. 10)

(dokončení ze str. 9)

Dokonce dosáhl toho, že od Cambona získal 4. června 1917 dopis (sepsaný na základě premiérové pravomoci), jenž nejen vydání Balfourovy deklarační předcházel, ale její vydání i usnadnil. Tento dopis, téměř tak pozapomenutý jako samotný Sokolov, je adresovaný Sokolovovi a stojí za to z něj citovat: „Jak okolnosti dovolí a bude-li zajištěna nezávislost svatých míst, bylo by skutkem spravedlnosti a nápravy napomoci, pod ochranou spojeneckých mocností, znovuzrození židovské národnosti (*nationalité juive*) v zemi, z níž byl Izraele před tolika staletími vyhnán.

Francouzská vláda, která vstoupila do současné války proto, aby bránila hrubě napadený národ, a která pokračuje v boji, aby zajistila vítězství spravedlnosti nad mocí, cítí k Vaší věci, jejíž triumf zcela závisí na vítězství spojenců, sympatii. Jsem rád, že Vám takovéto ujištění mohu poskytnout.“

Dle Weizmannova životopisce Jehudy Reinharze je Cambonův dopis „obsahem i formou vůči sionistům mnohem příznivější než zředěná formulace v Balfourově deklaraci“. Francouzi přijali odůvodnění v pojmech „spravedlnost“ a „náprava“ a uznali historické židovské pouto k zemi. Dopis bral sionismus jako záležitost všech spojenců a neobsahuje žádné zmínky o právech Nežidů v Palestině.

Poté, co se Sokolov vrátil do Londýna, předložil Cambonův dopis na ministerstvu zahraničí a vyvolal jakousi „soutěživost“. Britští úředníci, kteří sympatizovali se sionismem, nyní žádali, aby Britové „šli tak daleko jako Francouzi“.

Sokolovovi se podařil další velký průlom: při setkání v Římě s papežem Benediktem XV. v květnu 1917 mu papež řekl: „Ano, ano, věřím, že budeme dobří sousedé!“ Jaký rozdíl od chvíle, kdy s papežem Piem X. hovořil roku 1904 Theodor Herzl, jemuž tehdejší hlava katolické církve nesdělila nic víc, než že: „Židé neuznávají našeho Pána, proto my nemůžeme uznat židovský národ (a jeho nárok na domovinu ve Svaté zemi).“ „*Non possumus*“ – nemůžeme. Sokolov ujistil Benedikta, že sionisté budou respektovat nezvratné právo Vatikánu na křesťanská svatá místa.

V AMERICĚ

Klíčová část tohoto příběhu se však neodehrála v Londýně, ale ve Washingtonu. Neboť stejně jako by se ohledně Palestiny nerozhýbala Británie bez předběžného

souhlasu evropských spojenců, nikdy by nic neučinila, aniž by s tím souhlasil prezident Woodrow Wilson. V dubnu 1917 vyhlásily USA válku Německu (nikoli však osmanské říši), a tím ze sebe učinily významného hráče i v očekávaném poválečném uspořádání světa. A také dalšího spojence, jehož bylo nutno přesvědčit, než mohla Británie cokoli podniknout.

I zde měl Sokolov úspěch: a šťastnou ruku, neboť si jako prostředníka pro jednání ve věci sionismu vybral Louise Brandeise. Brandeis se roku 1916 stal soudcem Nejvyššího soudu (asi není třeba připomínat jeho zprostředkovatelskou úlohu i v jednání T. G. Masaryka s prezidentem Wilsonem ohledně budoucí československé samostatnosti) a byl přesně informován o tom, co se ve věci sionismu v Evropě děje. Přístup amerického establishmentu ke sionismu naprosto nepřátelský, bral ho jako „zcela nepraktický nápad“. Když se sionisté obrátili na prezidenta Wilsona poprvé (v září 1917), deklaraci vstřícnou k židovské domovině v Palestině odmítl. Až napodruhé, poté co v půli října dostal navrhovaný text z Londýna, názor změnil. „Našel jsem v kapse memorandum o sionistickém hnutí, které jste mi dal,“ napsal svému zahraničnímu poradci plukovníku Edwardu Houseovi. „Obávám se, že jsem Vám nesdělil, zda s formulací, již navrhuje druhá strana (tj. Británie), souhlasím. Naprosto ano, a byl bych Vám vděčen, kdybyste je o tom informoval.“ House tak učinil, a to tak diskrétně, že o tom neřekl ani Wilsonovu ministru zahraničí.

Bez souhlasu Francie, Ameriky a možná že ani Itálie by Británie žádnou Balfourovu deklaraci nevydala. Díky triumvirátu Sokolova, Weizmanna a Brandeise, kteří neponechali nic náhodě, když v britském válečném kabinetu nastal klíčový okamžik a začalo se o sionistické věci jednat, mohl ministr Balfour „přečíst velmi vstřícnou deklaraci francouzské vlády, která byla doručena sionistům, a prohlásit, že ví, že prezident Wilson hnutí nanejvýš přeje“.

Balfourova deklarace byla mnohem víc než šachovým tahem jediné mocnosti. Stáli za ní spojenci a každý z nich přispěl k této partii svým tahem.

MARTIN KRAMER
(pokračování příště)

Text amerického historika M. Kramera (viz mosaicmagazine.com) přeložila Alice Marxová. Skupinové foto na str. 8: Lebrecht Music and Arts Photo Library / Alamy Stock Photo.

CIHLA ZE SÍŘEMI

(Ad Nabrat dech, Rch 10/2017)

Kdo nezná Džbán a rakovnický kraj, měl by se tam někdy vypravit. Nalezl by zvláštnou pahorkatinu, táhlé kopce a kopečky, mělká údolí, chmelnice a zapomenutá stromořadí na obzoru. Stavělo se zde z opuky, z opracovaných kvádrů byly postaveny pěkné venkovské domy i bohaté statky. Nebýt násilné kolektivizace a vysídlení německých obyvatel, byl by to utěšený kout, jak má být.

Pro Jirku Duchka se staly Mutějovice výchozím místem nekonečných toulek po kraji. Jako hrnčíř se zajímá o vše, co s hlinou souvisí, štourá se v zemi, sbírá vzorky a hledá tem nejvhodnější materiál pro svou práci. Ale tím jeho zájmy nekončí, zajímá ho také ar-

Na některých cihlách byla vyražena značka, iniciály FK.

cheologie, dávná keltská minulost, sleduje i novodobou historii regionu.

Jeden z našich větších společných vlastivědných výletů směřoval do Sírěmi ležící v oblasti „vnitřních Sudet“. Uvítala nás spoušť, vymlácený kostel na návsi, polorozbožené domy, pustota a bláto. Já jsem přijel do Sírěmi za Franzem Kafkou, který zde pobýval u své milované sestry Ottly, a Jirka zde hledal stopy významné hrnčířské činnosti, která skončila po odsunu Němců. Nad vesnici se tyčil masivní špejchar, snad model *Zámku*. Ke Kafkově pobytu v Sírěmi se váže povídka *Venkovský lékař* a známý soubor aforismů. Zachovala se i pěkná společná fotografie Kafky s Otlou. Oba se usmívají, a tak se zdá, že i Franz byl v Sírěmi docela šťastný.

Obcházel jsem vesnici, prolezli jsme kde co. Jirka hledal alespoň nějaké keramické střepy, ale nic se nenašlo. Ostatně ani Kafka se v deníku nezmiňuje o hrnčířských pecích a dílnách. Nikde nic, až u jednoho domu ležela hromádka starých ručně dělaných cihel a Jirka hned zpozorněl. Na některých cihlách byla vyražena značka, iniciály FK. Pro mě to byl samozřejmě Franz Kafka a pro Jirku, jak později vyváděl, to byl hrnčíř Ferdinand Klaus. Každý z nás jsme si vzali jednu cihlu ze Sírěmi jako suvenýr domů, výlet se nakonec nečekaně vydařil.

Hrnčířnu Jirky Duchka v Mutějovicích poznáme podle velkého džbánu posazeného až na střechu do špičky štítu opukového domu.

JOSEF KROUTOV

ČTYŘI DESETELETÍ OLOMOUCKÉ SYNAGOGY

V prostorách Arcidiecézního muzea v Olomouci je od 19. října otevřena mimořádně zajímavá výstava, nazvaná

Portrét Jakoba Gartnera z roku 1896–1897.

Olomoucká synagoga 1897–1939. Muzeum umění Olomouc ve spolupráci s Židovskou obcí Olomouc a Židovským muzeem v Praze veřejnosti představuje dnes už neexistující budovu, která patřila k nejvýznamnějším stavbám ve městě. Postavila si ji židovská obec, jež se ve městě ve druhé polovině 19. století etablovala a dosáhla nemalých hospodářských i kulturních úspěchů, aby pak byla zničena a vyvražděna nacisty během druhé světové války. Synagogu vypálili olomoučtí fašisté hned první den okupace, v noci z 15. na 16. března 1939.

STAVITEL A STAVEBNÍCI

Výstava má dvě části. První dokumentuje stavbu samotnou, představuje její-

Návrh olomoucké synagogy, příčný řez.

ho autora, architekta Jakoba Gartnera a v kontextu olomoucké synagogy

i jeho další významné stavby a architektonické návrhy. Dobové dokumenty, plány, smlouvy i účty, nákresy, dobové pohlednice i fotografie dokládají, kolik úsilí i prostředků bylo na zbudování synagogy vynaloženo, a ukazují, že na ni olomoučtí Židé (ale nejen oni) byli právem hrdí. Mimoděk ve svém souboru také konstatují, jak krátkou dobu se Židé ve střední (a koneckonců i v celé) Evropě těšili stejným právům a příležitostem jako ostatní obyvatelé.

Návštěvníkům této synagogy, olomouckým Židům a jejich obci, která za tragických okolností zanikla v roce 1942, je pak věnována část druhá, zachycující náboženský život předváleč-

Olomoucká synagoga, foto z počátku 20. století.

né kehily a její hlavní představitele a osobnosti.

Část exponátů tvoří zachovalé artefakty původního vybavení olomouckého templu: krásná vitrážová okna, která se kupodivu dochovala do dnešních dnů, původní lavice, které jsou dnes trvale umístěny v synagoze v Lošticích, a z pražského židovského muzea zapůjčené štíty a koruny na Tóru, kidušové poháry, stříbrná ukazovátka pro čtení ze svitku Tóry, rimonim, svícny, synagogální textilie, modlitební knihy a tisky, používané při bohoslužbách místní obcí. Zejména díky autentickým exponátům se autorům výstavy částečně podařilo evokovat podobu zmizelé stavby i s jejím posláním a atmosférou. A také (na druhé straně) připomenout, že malá, ale živá a fungující židovská obec

navzdory tomu, co se v minulosti stalo, existuje v Olomouci i dnes.

ŽIDÉ A OLOMOUC

K výstavě byla vydána dobře připravená i vypravená publikace, která kromě

Štít na Tóru z olomoucké synagogy, Vídeň 1897.

vlastního katalogu obsahuje podrobnou a zajímavě napsanou stať *Židé a Olomouc* od Miroslava Papouška, studii *Jakob Gartner, život a dílo autora olomoucké synagogy* historika umění a dlouholetého ředitele Muzea umění Olomouc Pavla Zatloukala a *Životopisné medailony členů Židovské obce v Olomouci* Tomáše Hrbka a Pavla Maňáka. A také hodně fotografií, kreseb a dalšího cenného obrazového materiálu, z něhož čerpají i reprodukce na této stránce. Publikaci edičně připravila kurátorka výstavy Gabriela Elbelová. **jd**

Výstava *Olomoucká synagoga 1897–1939* v Arcidiecézním muzeu v Olomouci (Václavské náměstí 1) potrvá do

Obálka publikace vydané k výstavě.

7. ledna 2018, přístupná je od úterý do neděle 10–18 hodin.

Lev Rubinštejn

OTÁZKY LITERATURY

- 1 A tak píšu...
- 2 Píšu za zvuků skučícího větru, drncících okenních rámu, šumícího příboje...
- 3 Píšu: „Vtom začalo cosi nepředstavitelného!“
- 4 Píšu za zvuků šumícího příboje, v záchvatu dávného stesku, za zvuků řinčícího skla...
- 5 Píšu: „Je těžké si dokonce jen představit, co tu začalo!“
- 6 Píšu za zvuků řinčícího skla, provázen posměvačnými pohledy lidí kolem, za zvuků skučícího větru...
- 7 Píšu: „Nedá se ani popsat, co tu začalo!“
- 8 Pane bože! Co to začalo?
- 9 Copak se vůbec najde někdo, kdo by dokázal vysvětlit, co to všechno znamená?
- 10 Pokud ano, tak kdo?
- 11 Pokud ne, tak proč?
- 12 A proč jsou tady děti?
- 13 Kde vůbec byly?
- 14 Co dělaly děti v lese?
- 15 Chovají se děti správně?
- 16 Koho děti potkaly u domu?
- 17 Kdo z dětí se dobře stará o pokojové rostliny?
- 18 Co děti dělají špatně?
- 19 Proč jim všem někdo nevysvětlí, že tady nemají vůbec co dělat?
- 20 Proč je okno otevřené?
- 21 Co leží na stole?
- 22 K čemu jsou potřeba tyhle věci?
23. Jak lze všechny ty věci nazvat jedním slovem?
- 24 Co doutnalo a vyhaslo v krbu?
- 25 Kde doutnal a vyhasl řevavý uhlík?
- 26 Jaký uhlík doutnal a vyhasl v krbu?
- 27 A vůbec, o co tu jde?
- 28 Kdo začal starému převozníkovi tykat a čím to skončilo?
- 29 Komu začal Nikolaj tykat a čím to skončilo?
- 30 Jak Nikolaj oslovil starého převozníka a čím to skončilo?
- 31 Kde se vzal starý převozník?
- 32 Co je to za Nikolaje?
- 33 Čí konkrétně život se tak rázně změnil po náhodou vyslechnutém telefonním rozhovoru?
- 34 A jaké konkrétně ohromující podívané jsme se my všichni stali svědky, když se nakonec rozplynul hustý černý dým?
- 35 A čí dítě nemluvilo do čtyř let a pak najednou proneslo slovo Mondrian?
- 36 A jaké konkrétně hrdinské činy koná vášnivý milenec veselé pasačky, aby si vydobyl její přízeň?
- 37 A co odpověděla Kátěnka Buturlinová anglickému tenistovi zaraženému jejím tak nečekaným sňatkem?
- 38 Co konkrétně ji donutilo, aby se prudce otočila a mrtvolně zbledla?
- 39 A k čemu tam muselo dojít, že když ho pak potkala na schodech Opery, pohlédla na něj tak, jako by ho viděla poprvé?
- 40 A kolik let bylo Alexovi v době popisovaných událostí?
- 41 To by mě zajímalo, čím skončilo to nepřístojné pletichaření kolem dědictví?
- 42 A čím skončil spor o to, která z funkcí jazyka je primární?
- 43 A o to, kdo z Francouzů je lepší?
- 44 A o to, koho tam zastřelili v posledním aktu?
- 45 A o to, kdo má svou vlast raději?
- 46 A konečně, kde vede ta slovná hranice, o níž se tolik mluví?
- 47 Kde je?
- 48 A vůbec, k čemu to všechno je?
- 49 A jak se člověk, patrně jménem Tupikin, ocitl v cizím bytě?
- 50 Co tam dělal?
- 51 Co je zač?
- 52 Obličej. Dole úzký, směrem nahoru se rozšiřuje. Vysoké čelo. Výraz v očích surový, prozrazující neschopnost uvažovat. Kdo to je?
- 53 Dopředu vystupující brada. Krempa šedivého klobouku ohnutá dolů. Vratká chuze. Věčně provinilý pohled. A tohle je kdo?
- 54 A kdo říkal, že nemá hlad?
- 55 A kdo šel po slunečné straně ulice, zatímco na stinné probíhaly hlavní události?
- 56 A kdo řekl, že je mu to jedno?
- 57 A kdo zažíval nevysvětlitelné vzrušení při pouhém pohledu na bosá chodidla?
- 58 A kdo tvrdil, že vede bezprostřední rozhovor s jazykem v jazyce jazyka?
- 59 A kdo si první všiml, že tu něco nehraje, ale zůstal zticha?
- 60 A o co vlastně šlo během toho proslulého setkání?
- 61 A odkud je tohle?

- 62 Kde se třeba vzala chromá vrána na špinavém sněhu?
- 63 A vážně by mě zajímalo, kde se vzal zbouraný plot a ledem pokryté zápraží.
- 64 A zaschlý vrabčí trus na násadě lopaty?
- 65 A svrastělý buň na dolním schodu eskalátoru?
- 66 A uklouznout na banánové slupce?
- 67 A rozbít zbytkem křídly brýle učiteli rýsovaní a kreslení?
- 68 A ve třech se snažit nacpat živou slepici do kufru?
- 69 A chodit každý den na injekce půl hodiny jedním směrem, a vzrušující vůně éteru?
- 70 A smrt opilého chirurga v příkopu?
- 71 A židovský holič v lázních v Mytišcích?
- 72 A samotné lázně?
- 73 Odkud to všechno je?
- 74 A vůbec, proč je všechno právě tak a ne jinak?
- 75 A co je to za čistotnou babičku, která hřbetem suché dlaně narovná záhyb na naškrobeném ubrusu a bez přestání přitom cosi vypráví a vypráví?
- 76 A co je to za sousedy, ten starý pár, co si mě prý pamatují od mého narození?
- 77 A co s tím má společného staromódní galantnost profesora Volfsona, když o tom zdánlivě vůbec není řeč?
- 78 A kde se vzal kostkovaný pláštík, který si kdosi zapomněl na lavičce v parku?
- 79 A co se to tam rozprostíralo až k horizontu? To už si nejspíš ani nevzpomenete...
- 80 A co je to za „nitku kopru“? Kde se vzala „nitka kopru“?
- 81 Jakýpak dědeček? S jakýma slzícíma očima? Kde ten se vzal?
- 82 Nebo tady se píše: „S tužkou v ruce bych mohl dokázat...“ atd. Co dokázat? S jakou tužkou?
- 83 A co je to za rty, které se jakoby kříví v jedovatém úšklebku? Čí jsou to rty? Proč?
- 84 Proč si najednou usmyslel, že právě já vím, kam se poděla jeho rýsovací sada?
- 85 Jak to mám vědět?
- 86 A proč si najednou otec s matkou nenápadně vyměnili pohledy?
- 87 A proč cítím, jak se nezadržitelně červenám, jak se mi do očí hrnou slzy palčivé hanby?
- 88 A copak je možné zapomenout ten okamžik, kdy vprostřed zvonivého ticha najednou zaznělo tiché, ale zřetelné: „Maminko, to já... To já jsem vzal tátovy hodinky...“?
- 89 Jak na to na všechno zapomenout?
- 90 No tak, kdo to byl?
- 91 A co chtěl?
- 92 A proč tak zvláště odešel – ani se nerozloučil?
- 93 A komu patřila slova: „Brachu, slyšel jsem o tom mnohokrát, ale nikdy jsem to neviděl...“?
- 94 A dál: „Řekni, komu z nás se podařilo prorazit?“
- 95 A o čem je tohle: „Jednou ve větru sychravém, v strašlivých bolestech, já hledat se tě vyprávím, s rudou kašou v ústech...“?
- 96 A tohle: „U tabule s kouskem křídly před tebou se vypíná homérskou obestřen nudou lyrický náš hrdina“?
- 97 A tohle: „Nepůjdu, neopřu se, nezanechám skvrnu...“?
- 98 A dál: „A zjevím se ti bělejší než stěna...“?
- 99 A vůbec, co to všechno znamená?
- 100 A tak čteme.
- 101 Čteme za zvuků skučícího větru, drncících okenních rámu, šumícího příboje...
- 102 Čteme za zvuků šumícího příboje, v záchvatu dáivého stesku, za zvuků řinčícího skla...
- 103 Čteme za zvuků řinčícího skla, provázení posměvačnými pohledy lidí kolem, za zvuků skučícího větru...
- 104 Čteme:
- 105 Proboha! Co tu začalo!
- 106 Všichni postupně vyskákali ze svých míst.
- 107 Lidé, kteří se navzájem neznali, se začali objímat a líbat.
- 108 Jistý směšný tlusťoch vytáhl z výstřihu ubrousek a začal jím mávat jako praporem.
- 109 Velice úctyhodně vyhlízející dáma vtiskla šťavnatý polibek mladému knězi, čímž ho pořádně vykojčila.
- 110 A co říct o dětech?
- 111 Zkrátka všeobecná radost neznama mezí.
- 112 V tu chvíli se každého z nás zmocnil jasný pocit, že všechno strašně a těžké v celém našem životě nenávratně zmizelo.
- 113 A před námi je jen nekonečná radost.
- 114 Radost navždy.
- 115 Ostatně, všechno pěkně popořádku...

1992

Přeložila Alena Machoninová

ŠABAT V HABEŠI

Jak se z falašů a z falašmurů stala Beta Jisrael

Byla jsem v Izraeli v době, na kterou připadá Sigd, svátek, který je vlastní Židům z Etiopie. Každoročně se při této příležitosti v měsíci chešvan, přesně padesát dnů po Jom kipur shromažďují v Jeruzalémě u hradeb Starého Města ti-

Simienské hory v provincii Gondar, tradiční oblasti Falašů. Foto archiv.

vatele, kteří byli velmi chudí, ale také neumírali hladem. Tady na místě jsem postupně začínala rozumět příčinám problémů, které mezi „Beta Jisrael“ a zbytkem izraelské populace vznikaly v době, kdy se uskutečnila alijs z Etiopie a jak složité bylo pro tyto lidi, pocházející z afrického venkova s jeho patriarchálním uspořádáním, integrovat se do ultramoderní západní společnosti, mluvící pro ně neznámým jazykem a praktikující judaismus, který se také hodně lišil od toho jejich.

Všichni muži tady nosí šály, které hodně připomínají tality a které je ochraňují ve dne před sluncem a v noci před chladem. Říkají o sobě, že jsou potomci krále Menelika, syna krále Šalomouna a královny ze Sáby, který měl ve svém držení Archu úmluvy. Zvláštní je, že na koptských kostelech často jako dekoraci nacházíme Magen David, zatímco etiopští Židé ji jako symbol neuznávají.

V roce 2008 byl Sigd rozhodnutím Knesetu zařazen na oficiální seznam svátků Státu Izrael. V důsledku toho chešvan, až do té doby označovaný také jako mar-chešvan (mar – hořký), protože jako jediný v celém židovském kalendáři postrádal jakýkoli sváteční den, už by jako hořký označován být neměl. Svátek a lidé, kteří ho slavili, jejich tváře a tradiční oděvy, hýřící barvami, to všechno na mě udělalo takový dojem, že jsem se zatoužila dozvědět se něco více o těchto našich vzdálených bratrech, nalezených po staletích odloučení. A tak jsem se nakonec vloni v listopadu do Habeše spolu s jednou přítelkyní vypravila.

POTOMCI KRÁLE MENELIKA

Obecně se má za to, že Etiopie je jednou z nejchudších a nejpolitováníhodnějších zemí naší planety. Jaké bylo ale mé překvapení, když jsme se ocitly v nádherné krajině uprostřed plání, obdělávaných až do dvou a půl tisíce metrů nadmořské výšky a osídlených oby-

vatele, kteří byli velmi chudí, ale také neumírali hladem.

Všichni muži tady nosí šály, které hodně připomínají tality a které je ochraňují ve dne před sluncem a v noci před chladem. Říkají o sobě, že jsou potomci krále Menelika, syna krále Šalomouna a královny ze Sáby, který měl ve svém držení Archu úmluvy. Zvláštní je, že na koptských kostelech často jako dekoraci nacházíme Magen David, zatímco etiopští Židé ji jako symbol neuznávají.

Venkované, které potkáváme, žijí ještě dnes v „tukulech“, kruhových chýších ze sušeného kravského trusu nebo větví, postavených na udusané hlině, tak jako naši předkové v dávných dobách. Střechy jsou z došků, občas z vlnitého plechu; to dělá bydlení „moderním“. Voda ani elektrina zavedeny nejsou. Celá rodina sdílí jednu jedinou tmavou místnost bez oken. Na jedné straně se nachází ohniště, na stěnách visí pánve, několik slepic pobíhá po hliněné podlaze. Kamenné lavice lemující zdi kolem dokola se v noci mění v lůžka, kde celá rodina spí.

identitu a vlastní náboženství. Pravidla rituální čistoty byla respektována do všech důsledků: během období menstruace se ženy po dobu osmi dnů uchylovaly do tzv. příbytků krve, postavených mimo vesnici. Tam také odděleně žily

VYTRVALOST A HOUŽEVNATOST

Voda se musí načerpat a často se pro ni chodí hodně daleko. A samozřejmě neexistuje odklizení odpadků. Příbory nejsou známy; jídlo se nabírá na tenké placky upečené z tefu, obiloviny, která neobsahuje lepek a roste ve velkém množství na okolních náhorních plošinách.

Beta Jisrael (slovo falaš, hanlivý místní termín pro přistěhovalce se už nepoužívá) žili v Etiopii mezi svými křesťanskými a muslimskými sousedy v nesčetných vesničkách na severu v horách, zejména v provinciích Gondar a Tigré. Žili a už nežijí. Prakticky všichni využili možnosti, kterou přinesly v osmdesátých a devadesátých letech 20. století operace Moše Jehošua a Šlomo a přemístili se do Izraele. Jejich exodus i další osud jsou skvěle zachyceny ve filmu režiséra Radua Mihaileanua *Jdi, žij a někým se staň*, natočeném v roce 2005.

Příslušníky Beta Jisrael považovaly dominantní etnické skupiny v oblasti, Amharové a Tigravové, za sociálně podřadnou skupinu, diskriminovali je a snažili se je vytlačit na okraj společnosti. Etiopští Židé neměli právo vlastnit půdu a mohli vykonávat jen řemesla, kterými ostatní pohrdali: muži se živili jako kováři, ženy provozovaly hrncířství.

Přesto především díky vytrvalosti, se kterou dodržovali pravidla rituální čistoty stanovená v Tóře, si dokázali po staletí udržet sociální i ekonomickou

Muži Beta Jisrael po ranní modlitbě. Foto B. Hoffman.

čtyřicet dní po narození syna a osmdesát dní po narození dcery.

Stejně jako Karaité neznají příslušníci Beta Jisrael autoritu Talmudu a řídí se pouze psanou Tórou – obřizku vykonávají osmý den, dodržují kašrut, šabat, svátky Sukot, Šavuot a Pesach i Roš hašana a Jom kipur. Naopak svátky jako Chanuka a Purim, které v Tóře zmíněny nejsou, neznají.

Vesnická synagoga, Woloka, Etiopie. Foto archiv.

Zvyky a tradice dodržované Židy v Etiopii mají velmi blízko k těm, o kterých se můžeme dočíst ve svitcích od Mrtvého moře z období Druhého chrámu. Tak například neznají zvyk zapalovat svíce v předvečer šabatu, sexuální vztahy během šabatu mají zakázány, truchlící pozůstali musí mít ostříhané vlasy a oholené vousy.

PŮVOD

Na rozdíl od Židů v celém světě je pro Beta Jisrael, stejně jako etiopské křesťany jazykem bible ge'ez, a ne hebrejščina. Rodová linie se stanovuje po otci, nikoli po matce a rabíni, nazývání „Kes“, mají stejně jako koptští mniši povinnost celibátu. Z toho lze odvodit, že Beta Jisrael se od zbytku světa oddělili ještě předtím, než se farizejská tradice stala v judaismu hlavním proudem.

Původ Židů z Etiopie přesně neznáme – ale badatelé se většinou přiklánějí k některé ze dvou hlavních hypotéz. Starší z nich, uznávaná i Hlavním izraelským rabinátem, je považuje za potomky ztraceného kmene Dan či jiných židovských exulantů z období obsazení Palestiny Babyloňany.

Druhá, současnější, pracuje s analýzou DNA a konstatuje, že Beta Jisrael se od ostatní etiopské populace geneticky v ničem podstatném neliší. To by znamenalo, že se jedná o autochtonní popu-

laci, která vznikla před mnoha staletími konverzí nebo případně o společenství, jež vzniklo pomalým procesem narůstající odlišnosti náboženské i etnické, probíhající po staletí. Je známo, že v minulosti některé skupiny křesťanských fundamentalistů uznávaly za autentický pouze Starý zákon. Další možnost: Beta Jisrael by mohli pocházet ze Židů, kteří žili v Etiopii před 5. stoletím a jejichž společenství postupně narůstalo konverzemí a smíšenými manželstvími.

FALAŠMURA

Pod značným nátlakem konvertoval v 19. století určitý počet etiopských Židů ke křesťanství. Byli označováni jako falašmurové. Jejich další příběh se do značné míry podobá osudu španělských maranů: z vlastního společenství se vydělili a křesťanské okolí na ně hledělo s nedůvěrou. Dnes prohlašují, že stejně jako marani jsou sice křesťané, ale že si tajně v hloubi srdce židovství uchovali, nepřestali praktikovat některé židovské obyčeje a na základě toho vznášejí nárok na návrat do Svaté země. Na jejich podporu se v Izraeli pravidelně konají manifestace, na kterých účastníci žádají, k velké nelibosti části Beta Jisrael, aby také falašmuroům bylo umožněno žít v Izraeli.

Strávila jsem s nimi jeden šabat v Gondoru. Modlitby už nyní pronášejí hebrejsky a v hebrejštině probíhá i čtení z Tóry, i když se tu a tam ozve i zpěv v jazyce ge'ez. Kiduš a požehnání nad chaloou se říká na závěr modliteb. Působí zde šaliachové z Izraele a z USA, kteří seznamují čekatele na aliju se změnami, které vstoupily do praxe judaismu během staletí.

Otázkou i praxí přistěhování falašmuroů do Izraele se dnes už nezabývá Židovská agentura; ta celou agendu předala izraelskému ministerstvu vnitra. Každý z kandidátů musí prokázat, že jejich rodová linie souvisí s někým z Beta Jisrael, už v Izraeli usídleným, a absolvovat sérii pohovorů.

V letech 2010–2013 vydala izraelská vláda povolení k přistěhování zhruba 8000 falašmuroů. Povolení však nebyla

vydána na základě „práva návratu“, jelikož se z úředního pohledu nejedná o Židy, ale na základě zákona o sjednocování rodin. V roce 2013 pak vydala izraelská vláda prohlášení, ve kterém říká, že všichni etiopští Židé byli repatriováni a celá záležitost je ukončena.

Přesto existuje stále okolo 9000 Etiopanů (6000 v Gondoru a 3000 ve čtvrti Kešené v Addis Abebě), kteří nadále prohlašují, že jsou falašmurové, a čekají, někteří už řadu let, na chvíli, kdy se budou moci odebrat do Země zaslíbené.

Vzhledem k protestům, kterých se účastnili i někteří členové Knesetu, revokovala izraelská vláda v roce 2016 své rozhodnutí a rozhodla, že v průběhu pěti let bude i těm 9000 falašmuroů, tisíci se dosud v táborech v Etiopii, umožněno přistěhování. První část v počtu 1300 osob má dorazit už v roce 2017. Pro celou záležitost byl vytvořen rozpočet a Benjamin Netanjahu s rozhodnutím své vlády seznámil poslance etiopského parlamentu během své oficiální návštěvy země vloni v létě. Na závěr celé operace v roce 2020 se předpokládá uzavření táborů, ve kterých jsou čekatelé na vystěhování soustředěni. Rabínské autority v Izraeli však nadále trvají na tom, aby se falašmurové, aspi-

Žák židovské školy v Addis Abebě. Foto archiv.

rující na židovství po svém příchodu do Izraele, podrobili striktní konverzi.

SABINE ROITMAN

(Z francouzského časopisu *Information juive*, květen 2017, přeložil jd.)

POSTMODERNA V DOBĚ ÚZKOSTI A KONZUMU

Nad prózou Textil Orly Castel-Bloomové

Surrealistická a v mnohém i kafkovská autorka spřádající své groteskně laděné texty na naturalistickém základě. Přední izraelská postmoderní spisovatelka, která dekonstruuje kolektivní příběhy předchozí generace, již představují autoři jako A. B. Jehošua, Amos Oz a David Grossman. Přitom se ale příběhů nezdává.

To všechno zároveň je Orly Castel-Bloomová a vidět je to i na její středně dlouhé próze *Textil*, která začíná jako společenská satira na rozpínající se hmotný blahobyt, avšak končí jako satira politická. Satira poukazuje na to, jak oficiální politika Izraele a palčivé bezpečnostní otázky

dopadají na duševní zdraví občanů, kteří už nejsou schopni mezi sebou komunikovat. Satira, která sice nenabízí řešení, ale mistrně ztvárňuje psychologii jedinců v době úzkosti a konzumu.

TAKOVÁ NORMÁLNÍ RODINKA

I v *Textilu* se Castel-Bloomová odráží od svého častého motivu, jímž je disfunkční pár: tentokrát jsou to odcizení bohatí a profesně úspěšní manželé. Manželka Mandy je zcela závislá na plastických operacích (už jako mladá si nechala spravit nos a my teď sledujeme její v pořadí osmou a fatálně zpackanou operaci): bojí se stárnutí, protože ho sledovala u své matky, ale hlavně chce vždycky usnout a na vše zapomenout, protože jako matku vojáka ji neustále svírá strach. Manžel Irad je excentrický vynálezce, který se jako bývalý člen kibucu vyznačoval „neschopností vydělat pětník“ – dokud se nepustil do armádní zakázky, jíž je uniforma s krycím názvem uniT (sloužit má jako ochranný oděv proti terorismu). Muže a ženu spojuje jen onen titulní textil (krásným jidiš slovem šmate) – Mandy zdědila podnik vyrábějící pyžama ze stoprocentní bavlny, „žádné nábožensky zakázané míchaní vlny a lnu, aby byli zákazníci z ortodoxní komunity spokojeni“ – a občas

i jejich dvě děti: v armádě sloužící syn Dael, který se vyhýbá realitě tím, že se kromě šňupání kokainu pokouší číst co nejvíc klasických románů zároveň, a dcera Lirit, která se posléze doslova přes noc přerodí z biofarmářky ve zdatnou kapitalistku.

Manželé Gruberovi (gruber znamená v jidiš hrobník) přitom žijí v luxusní čtvrti Tel Baruch – sever, dystopickým realitním zázrakem bez minulosti, který by měl plně vyhovovat životnímu stylu elit. Ovšem až na to, že i zde páchnou kanály a podzemní garáže a že ložnice nenabízejí žádnou intimitu a soukromí. Sionismus se na tomto futuristickém předmětě

tí samozřejmě příliš nepěstuje, a byť má celé místo dodávat jistotu, že „přežije i válečný konflikt“, obklopují ho hřbitovy. Paradoxy a protimluvy se tedy autorčin Izrael přímo hemží, a o nic lepší to není ani v Americe.

Nejvýstižnějším ztělesněním ex-Izraelce a emigranta v jedné osobě je tu profesor hebrejské literatury Rafi Profeta, který chtěl dle vlastních slov žít, ne jen přežít, avšak hořce ironicky si na akademické půdě klade následující řečnickou otázku: „Je v Berkeley více proarabsky zaměřených lidí, nebo Arabů?“ A do USA zavítá v rámci výzkumu i Gruber, který si je sice vědom falešnosti tamních úsměvů, ale upoutají ho bílé zuby – a chce je taky. A finálně se jako citově naprosto vyprahlý jedinec ocitne v posteli frustrované vědkyně Bahat, která se touží stát rabínkou, protože už má dost samoty a ráda by pomáhala bližním. Což jí ale – stejně jako Gruberovi – nebrání v závislosti na práscích.

DICAPRIO A IZAJÁŠ

Ústřední událostí *Textilu* by logicky měla být Mandyina smrt (zemřela po nepodařené implantaci lopatek), v souladu s autorčíným záměrem se ale ocitne na okraji: otec Gruber, který stejně „většinou volal, aby

sám sebe poslouchal, jak mluví s vlastní rodinou“, si doma zapomene mobil, a nic tedy dlouho netuší. Navíc si v Americe z Bahat, která by měla být silná a nezávislá, udělá kuchařku, hospodyně a služku v jednom a přivlastní si výsledky její vědecké práce. Co se žen týče, osvobodí se pouze Lirit, ač i její emancipace je mírně řečeno sporná: znovu nad sebou získá kontrolu rituálem spočívajícím v nákupním šlepenství s kreditní kartou nebožky Mandy. Tím víc překvapí, že v USA *Textil* vydalo nakladatelství Feminist Press, protože otázky genderu a třídy autorka uchopila s hodně fraškovitou nadsázkou.

Obdobně nadsazené jsou pak Bahatiny četné kritické komentáře, které vždycky začínají frází „My Židé“, nebo přehnaná politická korektnost, jež ji dovede k úvaze, že jména Sára a Ruth nejsou v USA „v rozporu s žádným náboženstvím ani etnicitou“. Nebo i pochody Gruberovy mysli, v rámci nichž se na stejné stránce ocitne Leonardo DiCaprio a Izajáš.

Suma sumárum se tedy jedná o nesmírně osvěžující text přímo nabitý protiklady, z nichž taky pramení nezvykle trefný – a často šibeniční – humor na všech rovinách: charakterový, situační

Orly Castel-Bloomová. Foto archiv

i čistě jazykový. Který je navíc výtečně převedený Terezou Maisels – dříve Černou –, hebraistkou mladší generace zaměřenou kupříkladu na tvorbu Etgara Kereta, jenž je s recenzovanou autorkou v mnohém spřízněn. Stav, který *Textil* tak mistrně odráží, však k smíchu není vůbec – a předkládaná témata jako globalizace, materialismus a povrchnost se sice s ideály zakladatelů izraelského státu střetávají obzvláště kuriózně, ovšem rezonují i daleko za jeho hranicemi.

HANA ULMANOVÁ

Orly Castel-Bloomová: Textil. Přeložila Tereza Maisels. Garamond, Praha 2017, 250 stran. Dop. cena 270 Kč.

PERIFERIE

Nejslavnější hra Františka Langerera v Divadle na Vinohradech

K novým premiérám Divadla na Vinohradech patří drama Františka Langerera (1888–1965) *Periferie* v podání slovenského režiséra Martina Huby. Hra vznikla v době, kdy Langer měl za sebou literární začátky, účast v první světové válce, zajetí v Rusku a anabázi s československými legionáři (v jejichž řadách působil jako šéflékař), rozhodnutí zůstat v armádě a současně se věnovat literatuře. A právě hrou *Periferie* se prosadil jako přední český dramatik.

Hostinec: Jednoduchá a přitom nápaditá scéna současné *Periferie*. Foto Viktor Kronbauer.

Poprvé bylo toto drama uvedeno v Městském divadle na Královských Vinohradech v roce 1925. Nastudoval ji zakladatel české moderní režie Jaroslav Kvapil (výpravu navrhl Josef Čapek, hlavního hrdinu Franciho hrál Zdeněk Štěpánek). Hra měla obrovský úspěch a následovala i úspěšná zahraniční provedení: Max Reinhardt ji v roce 1926 zrežiroval v Berlíně a o rok později ve Vídni. Hrál ji též v Jugoslávii, Německu, Anglii, Nizozemsku, Norsku, Švédsku, Dánsku, Estonsku, Maďarsku, Itálii, Rumunsku, Švýcarsku, Francii, Polsku a Spojených státech i dalších zemích. Langer poté od roku 1930 působil ve vinohradském divadle jako externí poradce. Podruhé se do repertoáru tohoto divadla *Periferie* dostala až v prosinci 1947. V letech totality se Langer jako tvůrce bytostně spjatý s hodnotami předválečného demokratického Československa stal nežádoucím autorem a z repertoáru své domovské scény vymizel. Současná premiéra je tedy návratem po sedmdesáti letech. A nutno říci, že stejně jako v případě kompletních Langerových spisů, které mohly vycházet až po roce 1989, se jedná o návrat sice pozdní, ale důstojný.

NEOBVYKLÝ PŘÍBĚH, MODERNÍ POSTUPY

Čím *Periferie* diváky ve dvacátých letech tak zaujala? Drama se odehrává v prostředí městské spodiny a Langer v něm tehdy nečekaným způsobem kombinoval divadelní a epické prvky a postupy, včetně vypravěče. Jak píše ve svém textu o Langerovi literární vědec Pavel Janoušek, nejvíce zaujal způsob, jakým Langer ve hře položil otáz-

ku individuální lidské viny: „Tradiční syžet zločinu a trestu v ní totiž není pojat jako střet individua s obecně platným řádem, nýbrž provokativně postaven jako obtížně řešitelný, respektive neřešitelný problém. Dramatik, jemuž nepochybně nechyběla znalost Dostojevského, totiž svého Franciho postavil do situace, kdy v afektu zavraždí bohatého zákazníka své milé, prostitutky Anny. A třebaže se mu podaří tento skutek zamaskovat a bohatcova smrt mnohde potěší, dokonce i on sám má z ní spěch, začne mu vadit, že jeho čin nikoho nezajímá a on o něm nemá s kým mluvit. Kdesi hluboko v něm se totiž probudí potřeba svou vinu sdělit a také být za ni potrestán. Jinak řečeno, Langer tu nastolil problém hodnocení mezního lidského činu ve zrelativizovaném světě, jemuž sice chybí obecná potřeba vyšší spravedlnosti – a přesto i v něm existuje individuální morální imperativ.“ Janoušek dále analyzuje úskalí závěrečné scény (již čtenářům, ač

Tragičtí hrdinové: Franci (Marek Lambora) a Anna (Jana Kotrbatá). Foto Viktor Kronbauer.

Langerovo drama asi znají, pro jistotu nebudeme prozrazovat) a uvádí, že autor pak napsal závěr odlišný. V současné inscenaci zůstává finále z originální verze.

KLASICKÁ INSCENACE

Čtenáře možná potěší, že Langerera hrají na Vinohradech zcela klasicky, ve střídmých, ale elegantních dobových kostýmech i kulisách, jimž dominují čelní světla lokomotivy, které na ztemnělém jevišti spolu s „párou“ vytvářejí zajímavou atmosféru.

Za zmínku stojí výborné herecké výkony Marka Lambory (Franci) a Jany Kotrbaté (Anna). Velký důraz je kladen na pohybovou stránku inscenace – taneční výkony protagonistů jsou možná až příliš dokonalé, ale v rámci Franciho snu stát se profesionálním tanečníkem nijak neruší a naopak úvodní stepařské číslo dodává inscenaci od začátku švih. Franciho a Annin sebezníčovající příběh dokáže bezpochyby strhnout i současné diváky a lze s povděkem kvitovat, že režisér ani autor výpravy si nevypomohli žádnou křečovitou aktualizací.

NA OKRAJ

Periferii zařadil František Langer do souborného vydání svých her, které vyšlo roku 1957, spolu s dramaty *Andělé mezi námi* (1931) a *Dvaasedmdesátka* (1937). Svazek nazval *Tři hry o spravedlnosti*, což napovídá, že každá z her klade po svém otázku ohledně zločinu, viny a trestu. Pro ilustraci toho, jak s předním českým autorem zacházeli komunisté (kteří navíc v politických procesech uvěznilí obě jeho děti), stojí za to připomenout jednu z epizod jeho pounorového života. Jedná se o osud, jaký potkalo filmové zpracování hry *Dvaasedmdesátka*, dramatu, situovaného do vězení, v němž si žena nevině odpykává trest za vraždu a jež zajímavě pracuje s metodou „divadla na divadle“.

Film se začal natáčet ještě před únorem 1948, režíroval ho Jiří Slavíček, hlavní roli ztvárnila Dana Medřická. Veřejně se měl promítat od prosince 1948 – jenže tehdy již museli filmové novinky schvalovat kulturní referenti závodních skupin ROH. Jemný příběh u nich zcela propadl jako „bezideový a formalistický brak“, jenž by „demobilizoval dělnickou třídu a pracující

lid“. Střet mezi zastánci filmu (ty v rámci své tehdejší funkce šéfa filmového odboru na ministerstvu informací představoval Vítězslav Nezval) a kádrováckým odporem vůči němu ztělesněným ministrem kultury Václavem Kopeckým shrnul na langerovské konferenci *František Langer na prahu nového tisíciletí* v roce 2000 Jiří Knapík. Film nakonec skončil s mnoha jinými v trezoru, promítat se směl až po opadnutí nejtuzšího stalinismu na podzim 1953. (am)

SVĚT VČEREJŠKA A KABALA

Zahájení pražské koncertní sezony

Na našich stránkách se často vracíme ke *Světlu včerejška* (slovy Stefana Zweiga, který takto nazval své slavné vzpomínky, o kterých tak poutavě psali Friedrich Torberg nebo zuřivý reportér Egon Erwin Kisch a mnozí další literáři. Je to kulturní a společenský fenomén období konce 19. a začátku 20. století, který se z dnešního pohledu jeví jako idylická doba, umožňující Židům plně se integrovat do všech možných sfér společenského života. Dělo se tak všude po Evropě, ale zásadní úlohu tehdy sehrála Vídeň a Praha.

Pravda, nejspíš to nebylo tak jednoduché, jak to někteří vykreslují, společnost byla i tehdy zmítána mnoha konflikty a velkou roli jistě hrál i tradiční antisemitismus. Mnozí, a to nejen spisovatelé a novináři, však vzpomínají na tuhle epochu jako na zlatý věk, který byl zničen až první světovou válkou. Zajímavé je, že se k této kapitole dějin začínají dnes vracet i hudebníci. Svět včerejška měl totiž nejen své slovo, ale také svůj zvuk, své melodie a určitě i své chutě a vůně.

Není tedy náhodou, že pro zahájení nové sezony sáhly některé renomované pražské instituce k repertoáru z onoho období. Opera Národního divadla se již delší dobu hlásí k odkazu Nového německého divadla, a to nejen proto, že využívá jeho majestátní budovy. Ta je sice momentálně ve dvouleté komplexní rekonstrukci, ale i poté bude trpět rozhodnutím totalitních plánovačů přetnout centrum hlavního města magistrálou.

Připomeňme jen, že Nové německé divadlo bylo po více než půl století jedinečným fenoménem hudebního života Prahy, a to zásluhou Angela Neumanna, který byl nejen jeho prvním ředitelem, ale i tím, kdo celý projekt realizoval. Nebylo náhodou, že on (i když konvertoval ke křesťanství) a všichni jeho následovníci v ředitelském křesle, Heinrich Teweles, Leopold Kramer, Robert Volkner i Paul Eger, byli Židé. Nové německé divadlo tak bylo scénou, která sehrávala klíčovou roli především v intelektuálním životě židovské Prahy. Psali jsme o tom ostatně na našich stránkách již několikrát.

Zahajovací koncert Opery Národního divadla se podle výběru jejího uměleckého ředitele Petra Kofroně zaměřil na díla, která se v Novém německém diva-

dle tehdy hrála a ve své době byla velmi populární. Dnes o nich skoro nikdo neví a jen zásluhou dirigenta Kofroně spatřila po mnoha letech, kdy na ně v archivu Opery usedal prach, světlo světa. Posluchači tak po více než stu letech uslyšeli předehru k opeře *Donna Diana* vídeňského skladatele Emila von Rezniceka, *Malague?u* od Moritze Moszkowského (narodil se v židovské rodině v tehdy pruské Vratislavi, ale tvrdil o sobě, že je Polák), *Čardáš* londýnského dobrodruha Henryho Charlese Litolffa, ale také *Medvěďáře* od Siegfrieda Wagnera, vnuka Richarda Wagnera, či *Alpského krále* od Lea Blecha, který se později stal slavným skladatelem, ale do povědomí hudební Prahy se zapsal – podobně jako Gustav Mahler – jako skvělý dirigent. Za tyto a mnohé další objevy patří velký díl Petru Kofronovi a dramaturgyni Opery Jitce Slavíkové.

Je zajímavé, že zahajovací koncert Českého národního symfonického orchestru sáhl nejdříve také k repertoáru, který má své kořeny na počátku 20. století.

Ernest Bloch se narodil v Ženevě, ale jeho vrcholná díla vznikla před první světovou válkou ve Spojených státech. Jeho *Concerto grosso* patří k prestižním dílům v repertoáru všech renomovaných orchestrů.

ČNSO však zařadil na program i dílo soudobého kanadského skladatele Briana Currenta, nazvané *Sedm nebeských síní*, které je inspirováno kabalou. Tomu odpovídají i témata třetí věty, nazvané *Yesod, Hod, Netzach, Zechut, Ahava, Ratzon* a *Kodeš ha Kodašim*. Rovněž opus skladatele Lukase Fosse, berlínského rodáka, který poté žil v USA, je postaven na židovském tématu. *Kantátu pro soprán a orchestr*, 4. část *Písně písní*, předvedla známá izraelská pěvkyně Sharon Azrieli. Vrcholem pak byl *Koncert pro klezmer klarinet* minského rodáka, mladického Wlada Marhuletse. V této skladbě zazářil – jako vždy a všude – klarinetový virtuos David Krakauer.

Bylo více než symbolické, že oba zahajovací koncerty proběhly těsně před letošními židovskými Vysokými svátky. Snad se tak hudební Praha vrací ke své tradici a svět včerejška tak nebude úplně zapomenut.

TOMÁŠ KRAUS

ZA ZUZANOU RŮŽIČKOVOU (14. 1. 1927 – 27. 9. 2017)

Na sklonku září nás dostihla smutná zpráva: v devadesáti letech zemřela po krátké a vážné nemoci významná cembalistka a pedagožka paní Zuzana Růžičková.

Pocházela z Plzně, hru na klavír milovala a učila se jí odmalička. V lednu 1942 byla deportována do Terezína a účastnila se zdejšího uměleckého života: zpívala ve sboru, nacvičovala operu *Brundibár*, Gideon Klein ji vyučoval hudební harmonii. Z Terezína následovala deportace do Osvětimi, kde pomáhala Fredy Hirschovi s výukou na dětském bloku; poté ji poslali v červenci 1944 na odklizení trosky do Hamburku a nakonec do Bergen-Belsenu, kde se dočkala osvobození.

Po válce v letech 1945 až 1947 studovala v Plzni hru na klavír v místní hudební škole, od roku 1947 až do roku 1951 se věnovala hře na klavír a cembalo na pražské AMU. V roce 1956 zvítězila na mezinárodní cembalové soutěži v Mnichově, poté pokračovala ve studiu v Paříži. Patřila ke světově nejlepším interpretům skladeb Johanna Sebastiana Bacha a proslula jako „první dáma cembala“.

V projevu na pohřbu slavné hudebnice pronesl Tomáš Kraus mj. následující slova:

S paní profesorkou jsem se poprvé setkal v roce 1985. V Supraphonu jsme tehdy začínali natáčet vedle zvukových nahrávek také videa a jedním z prvních bylo provedení Bachových a Scarlattiniho sonát v jejím podání. Tehdy začalo naše dlouholeté přátelství. Pohutý příběh jejího života v období šoa, holokaustu, jsem se ovšem dozvěděl až o mnoho let později.

Když jsme v devadesátých letech postupně začali obnovovat židovskou komunitu, byla jednou z prvních, kdo se do tohoto úsilí velmi aktivně zapojil. Byla zakládající členkou Terezínské iniciativy, ale také našeho společenství B'nai B'rith, pomáhala pražské židovské obci, Židovskému muzeu a mnoha dalším institucím s organizováním vzpomínkových akcí a koncertů, a dokud jí to zdraví dovolovalo, také sama hrála.

O hudbě dokázala i nesmírně poutavě hovořit. Měli jsme proto tu možnost, ba přímo privilegium, že jsme její mistrovství mohli zažít zblízka. Při tom všem byla vždy ke všem vstřícná, milá a laskavá. Zůstala vždy také velice skromná.

Tak jako mnozí z těch, kteří přežili, jako naši rodiče a prarodiče, se ani ona o tom dlouho nechtěla zmiňovat. Dávala přednost vyjadřování se uměním, ke kterému se upínala už za války. Navzdory tomu, co prožila. Anebo možná právě proto.

HŘBITOV U HŘÍVČIC

Záchrana a rekonstrukce cenné židovské památky

Když se řekne Peruc, vytane lidem na mysli zejména Oldřich a Božena, kteří pohřební bratrstvo Chevra kadiša pro Hříškov a okolí.

Hřbitov u Hřívčic, stav v roce 2009. Foto Jiří Daniček.

se tu setkali, jak o tom referuje *Kosmova kronika* i *Kronika Dalimilova* a pochopitelně i Alois Jirásek. Znalcům výtvarného umění se zase vybaví jméno Emil Filla, který po druhé světové válce bydlel na zdejší zámku a maloval České středohoří, literátům pak Leo Perutz, německy píšící spisovatel narozený v Praze. Na jeden městys je toho hodně, a přesto to ještě není všechno. Od roku 2015 je Peruc rovněž sídlem Spolku na obnovu židovských památek na Perucku, který v současné době představuje veřejnosti v obřadní síni lounského židovského hřbitova výsledky své práce a spolupráce na záchraně a rekonstrukci zajímavého a historicky velmi cenného židovského hřbitova u Hřívčic nedaleko Peruce.

HISTORIE

Doba založení hřbitova a s ním souvisejícího spolku Chevra kadiša se traduje do roku 1640. V roce 1843 došlo k rozšíření hřbitova, budova márnice pochází pravděpodobně z téže doby. Celková plocha pozemků je 5025 m². Na bývalém pohřebišti o ploše 3163 m² je dochováno kolem 400 náhrobků, z nichž značný počet pochází z barokní a klasicistní doby. Nejstarší je datován rokem 1687, poslední pohřby se uskutečnily ve třicátých letech 20. století. Historickým vlastníkem dle katastru nemovitostí bylo Izraelské

ZÁCHRANA

Dnešní vlastník Židovská obec Teplice usiluje dlouhodobě o uvedení této vý-

Obřadní síň židovského hřbitova v Lounech. Foto jd.

znamné židovské památky do důstojného stavu. Devastovaný hřbitov se však začal měnit k lepšímu až zhruba od roku

Hřbitov u Hřívčic, současný stav. Foto archiv Spolku na obnovu židovských památek na Perucku.

2010. V letech 2010–2015 bylo ve spolupráci s Husovým sborem na Peruci a řa-

dou dalších jednotlivců vykonáno hodně dobré práce. Hřbitov se vyčistil, byla k němu zřízena přístupová cesta a začalo se také se stavěním náhrobních kamenů.

V druhé etapě 2015–2017 převzal péči o hřbitov nově založený Spolek pro obnovu židovských památek, jehož předseda Ing. Arch. Ivo Suslík se autorsky zásadně podílí na celkové koncepci probíhající rekonstrukce. Díky významné finanční dotaci, kterou poskytla ESJF (European Jewish Cemeteries Initiative) a také příspěvku Nadačního fondu obětem holokaustu, Nadace ŽOP a dalších sponzorů bylo možné kompletně zrekonstruovat obvodovou hřbitovni zeď včetně vstupní brány, dokončit obnovení přístupové cesty a zřídit parkoviště. V roce 2016 byl v rekonstruované márnici umístěn památník obětem holokaustu z Peruce. Současně plynule probíhají práce na obnově a vztyčování náhrobních kamenů i odborný soupis jejich textů. Dnes jsou již v dobrém stavu zhruba tři čtvrtiny hřbitova. Úplné dokončení renovace a osazení všech povalených náhrobků na původní místa se předpokládá v průběhu dalších dvou let. To, že se záchranných prací účastní kvalifikovaní odborníci Daniel Polakovič (Židovské muzeum v Praze) a Václav Fred Chvátal (Muzeum Českého lesa Tachov), významně zajišťuje celý projekt i po vědecké stránce.

Výstava v obřadní síni lounského židovského hřbitova, který se nachází jihovýchodně od centra města Louny, při Rakovnické ulici a je součástí městských hřbitovů, je přístupná po celý listopad a bude přístupná i v roce

2018. Obřadní síň zájemcům na požádání otevře správce hřbitova. **jd**

NEBOJUJEME S MUSLIMY, ALE S RADIKÁLY

Jehuda Bauer varuje Západ, že čelí nejen válce proti teroru

„Alláhu, ochraňuj mešitu al-Aksá před špinavými Židy. (...) Ó, Alláhu, spočti jednoho po druhém a zniči je do posledního. Neušetří jediného a neušetří ani jejich děti a starce!“ (Z projevu imáma Ammara Šachina na University of California v Davisu 14. července 2017. Později se omluvil židovské komunitě „za bolest, již jsem způsobil“.)

„Prorok Muhammad předpověděl, že zabijeme Židy. (...) Ať nikdo netvrdí, [že mluvil] o tom, abychom zabíjeli jen sionisty. (...) Bojujeme s Židy, ne jen se sionisty.“ (Z projevu duchovního Mamdúha al-Harbího v Saúdské Arábii 26. července 2017.)

Podobných kázání je spousta a jejich obsah se opakuje. Dalece přesahují diskriminaci Židů (a křesťanů) v původních muslimských textech, které nacházíme v Koránu, v hadítech (výpovědích o Muhmmadových činech) a šarii (muslimském náboženském právu). V těchto textech mají křesťané a Židé přisouzeno postavení dhimmi – tedy chráněné podřízené menšiny, která musela platit daně, nepoživala žádných občanských ani politických práv, ale jejíž životy a majetek byly – alespoň teoreticky – nedotknutelné. Poté, co bylo roku 1928 založeno Muslimské bratrstvo, radikální teoretici a praktici tento pojem pod vlivem evropských nacionalistů a rasistických antisemitů „rozvinuli“. Dle nové verze stáli za všemi Božími nepřáteli Židé a bylo nutné je fyzicky zničit. A tak lze mezi současným islamismem – nikoli islámem – a nacionálním socialismem (a podobnými věroukami) vidět jasné paralely, jakkoli nejsou zcela identické. Islamismus či radikální islám (oba pojmy označují tentýž jev) se neomezuje na určitou zemi nebo oblast, ale je globální, univerzální. Vyhlazení Židů není jen jedním z elementů islamismu, ale tvoří základní rys tohoto globálního hnutí. Židé jsou stejně jako v době nacismu vnímáni jako satanský prvek, jenž se nějakým způsobem vetřel do lidské společnosti; Židé mohou za všechny největší katastrofy v dějinách – způsobili obě světové války a dnes se chystají dobýt nejen Blízký východ, ale ovládnout celý svět. Udělají to tak, tvrdí radikální islám, jako už teď ovládají média, hospodářství a vlády takzvaného „Západu“ (jehož součástí může být třeba ale i Japonsko).

Jak postřehla řada pozorovatelů, oběťmi islamismu jsou však především sami muslimové. Radikální šíité vraždí sunnity, jak se děje v Jemenu, ačkoli Hútióvé, kteří nyní ovládají hlavní město San'á, jsou ve skutečnosti úchylná šíitská sekta. V Sýrii páchají nejvíc zločinů Asadovi alavité. Jsou blízcí iránskému režimu, jenž hledí na Židy („sionisty“) jako na úhlavního nepřítele. Příslušníci Islámského státu, al-Káidy a podobní sunnitští radikálové vraždí šíity (a ostatní). Sunnitská skupina Boko Haram v Nigérii a přilehlých oblastech vraždí hlavně křesťany, ale také muslimy, kteří s nimi nesouhlasí.

VÁLKA ZA SVĚTOVOU NADVLÁDU

Většina západních politiků považuje válku proti sunnitským radikálním skupinám

Členové jednotek iráckého ministerstva vnitra pózuji v mosulském Starém Městě s vlajkou Islámského státu otočenou vzhůru nohama. Foto archiv.

za válku proti teroru, což je mylná představa. Je to zápas s politicko-teologickou ideologií, která bojuje prostřednictvím toho, čemu říkáme teroristické útoky; radikálové ale usilují o světovou nadvládu.

Po porážce Islámského státu se tato ideologie rozšíří. Západ si teprve začíná uvědomovat, že tahle válka není jen vojenská, ale stejně tak ideologicko-teologická a společenská záležitost.

Členové jednotek iráckého ministerstva vnitra pózuji v mosulském Starém Městě s vlajkou Islámského státu otočenou vzhůru nohama. Svou bitvu již završili, další jednotky s džihádisty stále bojují ve městě. V této

válce stojí v přední bojové linii liberálního protiútoků antiradikální muslimové, jejichž výklad islámu se od radikální interpretace zcela liší. Chceme-li tuto válku vyhrát, musíme s nimi ve jménu liberální interpretace lidského osudu za každou cenu spojit síly. Židé mohou s islamistickým antisemitismem bojovat jedině ve spojení s křesťany a muslimskými antiradikály. Připomeneme-li si spolupráci mezi muslimy a Židy, včetně toho, jak se během holokaustu dokázali zachovat někteří muslimové (a jejich statečnost uznal památník i Jad vašem), je patrné, že antiradikální muslimové, i jejich duchovní, se s vražednou ideologií svých radikálních odpůrců bojovat snaží. Loni v únoru se v Maroku sešla řada takovýchto duchovních a vydali společné a působivé prohlášení proti radikálům.

NEJEN IZRAEL

Je nutné zaznamenat, že radikální islám, především ten sunnitský, se netýká jen Izraele. Zničení Izraele pokládají jako součást své ideologie za „samozřejmost“ jak

Írán, tak šíitští a sunnitští radikálové. Jak jsme si všimli v úvodním citátu, mluvili o sionistech, mají na mysli všechny Židy. Nejdou jen po „sionistech“, chtějí zabít Židy, a to kdekoli se jim naskytne příležitost. Naposledy se podobná ideologie chopila moci ve třicátých a čtyřicátých letech minulého století a výsledkem bylo „nejen“ masové vyhlazování Židů, ale také válka, která zmařila desítky milionů nežidovských životů. To je poselství, které bychom měli říkat lidem,

kteří věří, že islamismus zmizí, dojde-li k míru mezi Izraelci a Palestinci. Židé by se měli snažit nalézt mírové řešení formou kompromisu (který se nyní nerýsuje), a to hlavně kvůli sobě a obecně lidským důvodům. Ale existuje jen pramalá naděje domnívat se, že pokud by se takového míru dosáhlo, nějak to ovlivní globální problém ohrožení lidstva radikálním islámem.

Text historika holokaustu na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě profesora Jehudy Bauera je převzat z webové stránky The Jewish Chronicle (www.thejc.com, 7. září 2017). Přeložila am, mezititulky dodala redakce.

IZRAEL: Jak nahradit déšť

Čtete-li běžné zprávy o Izraeli, většinou z nich číší skepse. I když války odezněly a útoky teroristů mají spíš individuální než hromadný ráz, zprávy v médiích dokládají mentalitu obrany, analyzování hrozeb a pesimismus.

K těmto tématům patří role Íránu. Nearabský Írán je vítězem „arabského jara“ i hlavním profitérem války v Sýrii. Když se z oblasti stáhla Obamova Amerika, Íránu se otevřela cesta ke Středoziemnímu moři (skrže syrské alavity a Hizballáh v Libanonu). A také do předpolí Svaté země (skrže podporu Hamásu v Gaze).

Zprávy, že Gazu poprvé po deseti letech vlády Hamásu navštívil palestinský premiér (teď je jím Ramí Hamdalláh) a že tam poprvé zasedala palestinská vláda, působily senzačně, ale vyvolaly spíše otázky než odpovědi. Je to skutečně změna? Nebo jen symbolický rituál, který má posílit dojem palestinské jednoty

a tím zvýšit šance na mezinárodní uznání palestinského státu? Těžko říci.

V tomto ovzduší působí dobré zprávy jako téma pro názorové provokatéry. Asi takto: Dobré zprávy vyhledává pouze ten, kdo chce být za provokatéra a foukače proti většinovému skeptickému větru. Takové zprávy nejsou časté, ale najdou se.

OSM PLNÝCH ŽELIVEK

Jednou z nich je článek Stuarda Winera na webu *The Times of Israel*. Píše o tom, že před svátkem Sukot Izrael dovezl 20 tisíc lulavů (palmových ratolestí) z Gazy. Ta zpráva samozřejmě nedokládá nějaký politický průlom ve vztahu ke Gaze a jejím vládcům. Dokládá ale něco jiného: Pásmo Gazy očividně není jen zničený areál plný rozvalin, nezaměstnaných lidí a teroristů, jak to popisují klišé v médiích. Jinak by tam lidé nedokázali pěstovat palmy, že. Z toho jeden usoudí, že by byli schopni i jiných užitečných věcí, či dokonce spolupráce, ale to je zatím věc daleké budoucnosti.

Konkrétnější zprávu přináší opět web *The Times of Israel*, a sice v reportáži Melanie Lidmanové. Autorka líčí dopady dlouhodobého sucha na Izrael, hlavně na oblast Galilejského jezera (Kineretu), největší zásobárnu sladké vody v oblasti. Přesněji řečeno cituje výsledky měření a jejich vysvětlení z úst povolaných lidí ze Správy vodních zdrojů.

Na tom není samo o sobě nic nového. Že v regionu panuje nedostatek dešťo-

Dobrá zpráva: až se postaví další odsolovací stanice, bude se čerpat sladká voda do jezera Kineret. Foto archiv.

vých srážek, se široce ví. Že sucho vede k poklesu hladin v Kineretu i Mrtvém moři, se ví též. Novinkou a dobrou zprávou je něco jiného. A sice způsob, jakým se do „boje se suchem“, máme-li to říci budovatelsky, zapojují nové technologie. Jak stále větší objem pitné vody získávaný odsolováním mořské vody pomáhá uchovat zásobní rezervoár Kineretu, i když vlivem sucha skomírá.

Začneme suchem. Před Sukot, kdy ke Kineretu vyražejí tisíce lidí, vydala Správa vodních zdrojů výstrahu, že hladina jezera může dosáhnout „nejnižší zaznamenané úrovně“ za sto let měření. To byla na rysech -214,13 metru (pod mořem) a 1,10 metru pod varovnou „červenou linií“. Už moc nescházelo k hodnotě -214,87 metru, jež byla naměřena v roce 2001, říká se jí „černá linie“ a udává úroveň, pod níž nastávají nezvratné změny v ekosystému. To vše je ilustrací dlouhodobého sucha.

Doron Markel, šéf oddělení Kineretu ve Správě vodních zdrojů, zdůrazňuje, že současné sucho se vymyká sezonnímu

chodu: „Už to není, že období sucha je vystřídáno obdobím dešťů. Není to jako za časů faraonů, kdy po sedmi letech hojnosti přišlo sedm let sucha.“ Tak definuje to, čemu se říká změna klimatu.

Uri Šor, mluvčí Správy vodních zdrojů, říká, že nepřinese-li letošní zima aspoň 85 procent dlouhodobého průměru srážek, mohou vyschnout i větší zdroje a vodní toky. Například Banias na Golanech, což nebylo zaznamenáno za uplynulých sto let. A minulá zima přinesla jen 10 procent průměru srážek. Suma sumárum, izraelský deficit srážkové vody obnáší 2,5 miliardy kubických metrů. Podle Šora je to objem milionu olympijských bazénů. Našinec si to může představit jako tři plně orlické přehrady (anebo osm plných lipenských či želivských). Co s tím? Tady se dostáváme k novým technologiím.

ODSOLOVAT A ČERPAT

Izrael patří ke světové špičce v oboru recyklace použité vody či odsolování mořské vody, což pokrývá stále větší díl jeho spotře-

by. Není divu, že kniha Setha M. Siegela *Budiž voda. Izraelská inspirace pro svět ohrožený nedostatkem vody* se dočkala již druhého českého vydání. Ale v praxi to lépe ilustruje dění kolem Kineretu.

Ještě v letech 2001 a 2008, kdy hladina klesala podobně hluboko jako letos, se z jezera čerpalo 300 milionů kubiků ročně pro zásobování pitnou vodou a zemědělské použití. Ale před dvěma lety se s odčerpáváním přestalo. Přesněji řečeno, stále se čerpá asi 150 milionů kubiků ročně z povodí jezera v jeho severní části (jen pro místní použití), ale už ne ze samotného Kineretu. Díky tomu se udržuje jakž takž stabilní hladina i za dlouhodobého sucha.

A kdyby hladina jezera přesto dále klesala, ve hře je jiné technologické či inženýrské řešení. Izrael už v odsolovacích stanicích produkuje 600 milionů kubiků pitné vody ročně. Až se postaví další, už šestá, mezi Akkem a Naharijou, měla by umožnit čerpání sladké vody do samotného Kineretu. A to by byla skutečně novinka.

ZBYNĚK PETRÁČEK

JEDNOU SE NAJDE ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Izraelský reprezentant Ben Chajim odletěl se svolením Sparty domů, i když klubu chyběl v důležitém ligovém utkání. Pro české prostředí jde o novou zkušenost, ale jinak zasahuje náboženství do fotbalu běžně. „Klub byl s předstihem informovaný o tom, že na víkend připadá svátek Jom kipur, kdy Židé mají zapovězenou jakoukoli aktivitu,“ vysvětlil spartánský mluvčí Ondřej Kasík, proč Tal Ben Chajim v sobotu proti Dukle chyběl. (iROZHLAS.cz, 3. 10.) ■ V rámci nedávno zpřístupněné výstavy v Nové budově Národního muzea s názvem *Fenomén Masaryk* se návštěvníkům podrobněji představuje další zajímavé téma související se životem našeho prvního československého prezidenta. Tentokrát se nově otevřená doprovodná výstava zaměřila na aféru označovanou jako „hilsneriáda“. Návštěvníci v rámci výstavy uvidí například Masarykovy poznámky, které si psal tužkou v době hektických příprav svých publicistických vystoupení, děsivé karikatury, které ho vyřazovaly z takzvané slušné křesťanské společnosti, nebo bohatou korespondenci s jeho podporovateli. Výstava potrvá do konce listopadu. (Pražský patriot.cz, 3. 10.) ■ I když na prezidenta Miloše Zemana při jeho cestě po Ústeckém kraji chodí stejně jako jinde především starší lidé, Zeman si dává záležet na tom, aby mohl oslovit i mladé. Ve středu po poledni proto zavítal do tělocvičny, kde na něj čekaly stovky studentů chomutovské střední energetické a stavební školy, obchodní akademie a střední zdravotnické školy. Zeman odpovídal na všechny jejich dotazy, byť minimálně jeden mu příliš po chuti nebyl. „Pane prezidente, chtěl bych se vás zeptat na spisovatele Ferdinanda Peroutku a jeho údajný článek Hitler je gentleman. Už se našel, nebo ne? Proč se nechcete omluvit vnučce Ferdinanda Peroutky? A proč jste se odvolával k Nejvyššímu soudu, když se článek nenašel a nemáte žádný písemný důkaz?“ zněl studentův dotaz před stovkami dalších žáků. Zeman si dotaz nechal ještě jednou zopakovat od ředitele školy, protože v rozlehlé tělocvičně otázku špatně slyšel, a nakonec odpověděl, že se omlouvat nemíní. Prý četl jiné články, ve kterých Peroutka Adolfa Hitlera údajně chválil. „Protože jsem článek Hitler je gentleman

na vlastní oči četl, věřím, že i on se jednou najde,“ dokončil odpověď Zeman a dočkal se potlesku žáků. (Aktuálně.cz, 4. 10.) ■ Již poosmnácté se konal v kolínské synagoze vzpomínkový koncert na památku z Kolína odsunutých Židů a opět v režii Vítězslava Podrazil a jeho orchestru Atlantis. „Tento koncert je vždy vrcholem sezony, mám radost, že jsou všechna místa obsazena,“ pronesl starosta Kolína Vít Rakušan. Letošní program nabídl dvě světové premiéry – komorní kantátu pro koloraturní soprán

a smyčce *Labutí píseň* skladatele Juraje Filase a orchestrální verzi Písně písní Romana Haase. (Kolínský deník, 4. 10.) ■ Polský prezident Andrzej Duda (PiS) navrhl, aby v zemi vznikl státní svátek věnovaný těm, kteří během druhé světové války pomáhali zachraňovat své židovské spoluobyvatele. Pokud zákon schválí Sejm, státní svátek budou naši sousedé slavít 17. března. O svém záměru hovořil při příležitosti 75. výročí vzniku Rady pro pomoc Židům, známé spíše pod polským názvem Żegota, která v okupovaném Polsku působila od roku 1942. Prezident ve středu vyznamenal několik Poláků, kteří se zasloužili o pomoc Židům. (Reflex.cz, 14. 10.) ■ V pátek 13. října večer mladí herci z Litoměřic a Prahy uvedli na půdě domu č. p. 266 v Terezíně dvě hry. V době ghetta zde uvěznění Židé hráli divadlo. Na trámech a zdech půdy je ještě patrná Davidova hvězda nebo nápis v hebrejštině. Netradiční představení na půdě iniciovala pedagožka litoměřické základní umělecké školy Michaela Fišerová s pomocí Libora Beránka z Nadace Terezín a skautů. „Je to úplně jiná atmosféra, než kdybychom inscenaci hráli v divadle,“ pochvalovala si autorka první hry o životě mladých v ghettu Lenka Pařízková. (Litoměřický deník, 19. 10.) ■ Co by to

bylo za text o Novém Jičíně, kdybychom nezmínili klobouky. Historie zdejší firmy Tonak začíná už někdy okolo roku 1630. Její produkty si oblíbili třeba ortodoxní židé, bolivijské indiáni, nigerijské muslimové, ale i letušky katarských aerolinek. (Rodina DNES, 20. 10.) ■ Izraelský basista a zpěvák Avišaj Cohen rád mění obsazení kapel i žánry. Málokdo by ovšem čekal, že na novém albu, nazvaném *1970*, přeskóčí k víceméně popovému písňovému repertoáru. Písně s levantskými kořeny jako D'ror jikra či Ha'ahava patří k těm nejlepším. A také nejvíce navazují na zdařilý projekt Eastern Unit, který s albem *1970* ostatně i personálně propojují izraelská zpěvačka Karen Malka a hráč na perkuse Itamar Doari. (LN, 23. 10.) ■ „Je to už dlouho, ale díky novinám víme, že 16. října 1941 se toho v Praze stalo hodně. Od rána bylo chladno, vláda vzdala hold kolaboračnímu novináři Karlu Lažnovskému, který byl otráven členy demokratického odboje, přestěhovalo se oblíbené technické muzeum, v městských porodnicích se narodilo několik dětí a z nádraží Bubny odjel vlak s cirkusem, který si den předtím užívaly děti na Letně. Zpráva o jedné události ale v dobovém tisku chyběla. Týkala se také Bubňů a dodnes ji bereme jako převratnou, protože z jejich důsledků se město stále úplně nevzpamatovalo. Právě 16. října před sedmdesáti osmi lety byl z Bubňů vypraven první transport s českými Židy. A po něm řada dalších. Většina z nedobrovolných pasažérů se z cesty nastoupené na malém pražském nádraží už nikdy nevrátila.“ (Respekt, 23. 10.) ■ Divadlo Stará aréna v Ostravě chystá na novou sezonu pět premiér. Uvede například vlastní hru věnovanou slavnému ostravskému rodákovi a režisérovi Karlu Reiszovi, ale i výstavu fotografií k výročí židovského transportu. Divadlo vzdá hold slavnému britskému režisérovi a ostravskému rodákovi Karlu Reiszovi. Syn židovského právníka, zachráněný jako jedno z Wintonových dětí, později letec RAF, čelný představitel anglické nové vlny a nakonec slavný hollywoodský režisér, se narodil přímo v domě, kde dnes sídlí divadlo. „Proto vzniká hra *Šampaňský socialista*, smělá divadelně-filmová koláž připomínající dramatický životní osud i ceněnou tvorbu Karla Reitze. Premiéra je naplánovaná na neděli 5. listopadu. (LN, 24. 10.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Dne **1. listopadu** uplyne **25 let** od úmrtí **KARLA WOLFGANGA DEUTCHE** (21. 6. 1912 Praha–1. 11. 1992 Cambridge/USA), politologa a teoretika mezinárodních vztahů. Narodil se v pražské německo-židovské rodině (jeho otec vlastnil optiku na Václavském náměstí, matka patřila k prvním ženám, které byly v nově vzniklém Československu zvoleny jako poslankyně do parlamentu). Vystudoval na pražské Německé univerzitě práva a po dvouletém pobytu v Anglii pokračoval ve studiu na Univerzitě Karlově, kde získal doktorát z politologie. Po emigraci rodiny do USA roku 1938 získal doktorát z politologie taktéž na Harvardu, kde následně dlouhá léta přednášel. Vedle toho působil i na Yaleově univerzitě a na MIT. Roku 1969 se stal předsedou American Political Science Association a v roce 1976 International Political Science Association. Je autorem řady odborných děl, z nichž v češtině vyšla zatím jen kniha *Nervy vlády* (1971). Zabýval se studiem války a míru, nacionalismu a mezinárodní komunikací.

V týž den si připomínáme **155. výročí** narození jednoho z nejvýznamnějších českých elektrotechniků a průmyslníků **EMILA KOLBENA** (1. 11. 1862 Strančice–3. 7. 1943 Terezín), asistenta vynálezce Thomase A. Edisona a zakladatele slavného strojírenského concernu Českomoravská-Kolben-Daněk (ČKD) neboli „Kolbenky“. Její vývoj měl několik etap, největší slávu zažila od sklonku dvacátých let minulého století, kdy v ní Kolben působil jako vrchní ředitel, viceprezident správní rady a člen výkonného výboru, přičemž ve všech svých funkcích plně využil svoje technické a komerční schopnosti a zkušenosti. Po mnichovské krizi 1938 byl rodinou i známými bezúspěšně přesvědčován, aby opustil Prahu a uchýlil se do bezpečí před nacisty. Již den po okupaci se slavný průmyslník musel vzdát svého postavení ve správní radě ČKD a dalších funkcí a přes veškeré intervence byl nucen registrovat se a i přes špatný zdravotní stav nakonec bylo rozhodnuto o jeho zařazení do transportu

(6. 6. 1943). Zemřel v Terezíně v takzvaných Podmokelských kasárnách.

Na **17. listopad** připadá **120. výročí** narození novináře, nakladatele, publicisty a politika **JULIA FIRTA** (pův. jm. Fürth; 17. 11. 1897. Sestrou u Sedlčan–27. 5. 1979 Mnichov). Absolvoval plzeňské gymnázium, poté obchodní školu. Pracoval nejprve v bance, později jako úředník lihovaru v Plzni. Po roce 1929 spolufundil nakladatelství Borový a roku 1936 byl jmenován generálním ředitelem vydavatelského concernu *Lidové noviny* Jaroslava Stránského, roku 1939 emigroval do Anglie, během emigrace byl přednostou informační správy Československého národního výboru v Paříži, poté i členem Státní rady Československé. Po válce se vrátil do ČSR a byl významným členem národně socialistické strany, v letech 1945–1946 byl poslancem Prozatímního Národního shromáždění za národní socialisty, a poté poslancem Ústavodárného Národního shromáždění. V letech 1945–1948 byl také ředitelem nakladatelství Melantrich.

Franz Janowitz. Foto archiv.

Po únorovém převratu v roce 1948 odešel do Francie, Anglie a USA. Připisuje se mu autorství názvu Rádio Svobodná Evropa. V prvních letech působil v její newyorské redakci jako zástupce šéfredaktora, od roku 1955 se stal ředitelem mnichovské redakce. Podílel se na činnosti exilové národně socialistické strany a byl členem Rady svobodného Československa. Nakladatelská léta a přátelství se spisovatelí, např. s Karlem Čapkem či Karlem Poláčkem, zachytil v memoárech *Knihy a osudy* (v rodné zemi vyšly oficiálně až roku 1995).

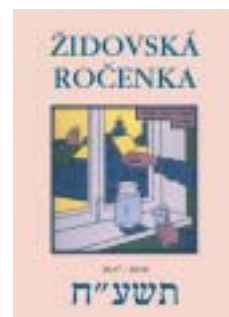
Před **100 lety, 28. listopadu 1917**, zahynul na italské frontě u Monte Rombo básník a esejista **FRANZ JANOWITZ** (nar. 28. 7. 1892 Poděbrady). Nedožil se knižních vydání svých děl, jeho básně i aforistická próza *Das Reglement des Teufels (Děblův reglement)* vyšly posmrtně (1919). Tuto prózu vysoce hodnotí literární historik Josef Mühlberger, dle nějž „patří k tomu nejzlobnějšimu a nejpravdivějšímu, co tehdy bylo napsáno, je to kniha, která chladně a zobra odhaluje zlého ducha nacionalismu a války“.

(ra, am)

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5778

V *Židovské ročence* pro letošní rok se sešlo čtrnáct autorů nejrůznějších jazyků i zaměření. První z nich, Moshe ben Simon, se zabývá historií Židů na Sicílii, stejně jako ve Španělsku přerušenu jejich vyhnáním na konci 15. století. Toto téma v širším kontextu rozvíjí také druhý otištěný text *Židé, Feničané a muslimové na Sicílii* Fabia Oliveriho. Třetí příspěvek je kapitola z knihy *Fredy Hirsch a děti holokaustu*, týkající se Hirschova skautského období. O Náchodě a svém životě a osudu v něm vypráví ve vzpomínce nazvané *O dědečkovi Strassovi a dalších* Věra Tomanová. Martin Hemelík přispěl do ročenky kapitolou z právě vydané knihy *Příběh rodiny Kolbenů ze Strančic*. Z knihy Trudi Alexy jsme pro ročenku vybrali příběh Lisy Fittkové, která v roce 1940 pomáhala spisovateli a filozofovi Walteru Benjaminovi při přechodu přes Pyreneje. Na své dětství v Moskvě vzpomíná malíř Viktor Pivovarov v textu *Rybka na okně*, zatímco povídka pozoruhodného básníka a spisovatele Delmore Schwartze se, jak název *Amerika! Amerika!* prozrazuje, odehrává za oceánem ve třicátých letech 20. století. Temnou a dramatickou výpověď napsala o svém životě a osudu v Sovětském svazu Jevgenija Jaroslavskaja-Markon krátce před svou pravou v roce 1931. Následuje čtenářům jako Karol Sidon známý Chaim Cigan s částí kapitoly čtvrté závěrečného dílu tetralogie *Kde lišky dávají dobrou noc a Pět kratších příběhů* dramatika, spisovatele, herce a režiséra Arnošta Goldflama. Několika básněmi z cyklu *Aron Zucker* přispěl do ročenky Ivan Wernisch. Elie Wiesel zemřel 2. července 2016, rok 2018 bude rokem jeho nedožitých devadesátin. Prózu *Kajčnick hřbitovů* si připomínáme jeho odkaz. Ročenku uzavírá povídka Davida J. Novotného *Machpela*.

Židovská ročenka 5778 (2017 / 2018) vychází 15. listopadu letošního roku, má 224 stran, formát 14,3 x 20,4 cm, měkkou vazbu a barevnou obálku. Doporučená cena 220 Kč, v redakci Roš chodeš se ročenka prodává za 180 Kč.

Miroslav Šašek TO JE IZRAEL

■ Vedle světových metropolí – Paříže, New Yorku, Londýna – portrétoval malíř, ilustrátor, autor slavné série knížek *To je...* Miroslav Šašek i země: Řecko, Austrálii, Irsko, Texas... a také Izrael. Obrazový průvodce po Izraeli zachycuje ještě „mladý“ stát (kniha vznikla v roce 1962, tedy pouhých čtrnáct let po deklaraci nezávislého státu) a Šaškovo vyprávění je plné odkazů na historii dávnou, vpravdě biblickou.

„A podívejte se, jaká je ta země a jaký lid v ní bydlí,“ nabádá bible – a Miroslav Šašek tak činí. Vidí Izrael plný připomínek Ježíšových zázraků, ale také moderních letišť a slunečních elektráren, Izrael pokrytý pouští i lidnatými městy. Izrael ortodoxních Židů i pouličních malířů. A pro současné čtenáře – malé i velké – Izrael jako milá vzpomínka na zemi zalutou sluncem.

Vydalo nakl. Baobab v Praze roku 2017. 64 stran (formát 220x310); doporučená cena 299 Kč.

Reiner Stach KAFKA – RANÉ ROKY 1883-1911

■ Monumentální trojdílný Kafkův životopis napsaný německým literárním historikem Reinerem Stachem je rozsahem, komplexností i významem zcela jedinečné dílo, považované v zahraničí za milník biografické literatury. Autor na něm pracoval celých osmnáct let, Kafku a jeho dílo prozkoumal v širokých dobových, společenských a literárních souvislostech. První svazek zachycuje barvitým a čtivým způsobem Kafkovo dětství a mládí, studia a první léta strávená v zaměstnání. Zároveň vykresluje velkolepé dobové panoráma spisovatelova rodného města, habsburské monarchie i celé střední Evropy. Ke knize se vrátíme recenzí v příštím čísle. Druhý svazek trilogie vychází v prosinci 2017.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2016. Přeložil Vratislav Slezák. 608 stran, fotografické přílohy; dop. cena 398 Kč (v internetovém knihkupectví Arga 10 procent sleva).

Asaf Gavron OSADA NA PAHORKU

■ Spisovatel, překladatel a rockový hudebník Asaf Gavron si za téma svého románu *Osada na pahorku* zvolil – jako první autor v hebrejské literatuře – palčivou otázku židovských osad na Západním břehu Jordánu. Jeho děj, zalidněný desítkami různorodých postav, je zasazen do fiktivní malé ilegální osady Maale Chermes v Judské poušti, založené skupinou nábožen-

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

ských, nacionalisticky smýšlejících osadníků. Autor ukazuje chaos a absurditu panující na izraelské politické scéně, v labyrintu byrokratických a právních předpisů a v komunikaci mezi armádou, soudy a exekutivou. Vychytralost a mrštnost, s níž osadníci tímto až kafkovským zmatkem proplovají, je tu podána s odstupem a humorem jako groteskní panoptikum.

Široký záběr románu zpřítomňuje věrně a živě izraelskou realitu v její mnohotvárnosti a klade zajímavou paralelu mezi osadnickým hnutím v současnosti s jeho krajně pravicovou a náboženskou ideologií a levicově sekulárním hnutím kibuců dříve.

Vydalo nakl. Pistorius & Olšanská v Praze roku 2017. Přeložila Magdalena Křížová. 480 stran, dop. cena 429 Kč.

DIVNÝ KOŘENY A KONCERT JIDIŠ PÍSNÍ

■ Audiokniha *Divný kořeny* vznikla na základě stejnojmenné knihy herečky a zpěvačky Hany Frejkové. Zachytila v ní své „divné“ rodinné kořeny, tedy hlavně osudy svých rodičů, kteří zasvětili život komunistickému hnutí, jež je následně nemilosrdně rozdrtilo (otce Ludvíka Frejku komunisté v zinscenovaném procesu popravili, matku s dcerou vyhnali na okraj společnosti). Dne 2. 11. od 19 hodin se v Divadle v Dlouhé koná představení audioknihy a současně koncert jidiš písní.

ALL THAT JAZZ, ROCK, BLUES

■ Do Ostravy opět zavítá izraelský choreograf Itzik Galili a v rámci taneční inscenace *All That Jazz, Rock, Blues* představí ve dnech 2., 4. a 15. 11. v Divadle Jiřího Myrona své dílo *O Balcão de Amor* inspirované nástupem kubánského mamba a hudby Péreze Prada, který je dodnes označován za krále tohoto žánru.

SNÍMEK RABBI

■ 18. ročník mezinárodního filmového queer festivalu (Praha: 2.–9. 11.; Brno: 10.–17. 11.) bude mít i tento rok tradiční izraelské zastoupení. Letos to bude krátkometrážní film Uriya Hertze. Jeho snímek *Rabbi* vypráví příběh Michaela, charismatického rabína hesederské ješivy v Jeruzalémě, kterého zdrtí nečekaná zpověď nejoblíbenějšího žáka Gadiho.

TÓNINA TICHÁ

■ Dne 6. 11. od 20.45 se v pražském kině Světozor koná projekce filmu Marka Boudy a Báry Kopecké s názvem *Umírání pro začátečníky/Tónina ticha*. Autoři snímek charakterizovali jako „dvoudílný dokumentární esej o stárnutí, nezničitelné energii a hudbě jako emocionální paralele života“.

TEPLICKÝ CIMES

■ Ve dnech 7.–25. 11. se v Teplicích koná 7. ročník dnů židovské kultury Teplický Cimes. Během celého listopadu bude seznamovat zájemce s židovskou kulturou a tradicí. Různorodý program zahrnuje divadlo, projekci filmů i kulinářství (hostem festivalu je izraelský kuchař Noam Daron). Návštěvníci festivalu budou mít také možnost zhlédnout slavný film Aviho Neshera *Na konci světa doleva*.

VÝROČÍ BRUNA SCHULZE

■ 125. výročí narození a 75. výročí smrti spisovatele a malíře Bruna Schulze připomene jednak brněnský Schulzfest (viz str. 25), jednak pražské kino Ponrepo, kde proběhnou dva večery s filmy inspirovanými jeho tvorbou. Zastoupen bude dokument, animace i hraný film:

■ Dne 19. 11. od 17.30: *Nalezení obrazů*, rež. Benjamin Geissler, Německo 2002, 106 min. Dokumentární snímek přibližující jedinečný objev fresek Bruna Schulze vytvořených na objednávku důstojníka gestapa Felixe Landaua v dětském pokoji jeho syna v drohobyčské vile v době druhé světové války. Následuje *Ulice krokodýlů*, rež. Stephen Quay – Timothy Quay, Velká Británie 1986, 20 min. Animovaný snímek inspirovaný stejnojmennou povídkou Bruna Schulze patří mezi nejznámější díla bratří Quayových.

■ Dne 20. 11. od 17.30: *Sanatorium na věčnosti*, rež. Wojciech Jerzy Has, Polsko 1973, 116 min. Hraný film je poetickou reflexí pomíjivosti a nevyhnutelnosti smrti – hlavní hrdina Josef přijíždí do sanatoria, kde se v jiné odbočce času setkává se svým zemřelým otcem a dalšími podivnými obyvateli. Následuje *Spekulace s lístky na čas*, rež. Alina Skiba, Polsko 1984, 20 min. Animovaná filmová impresie na motivy Schulzových próz.

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, velký sál)

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek **2. 11.** mezi nás zavítá zemský rabín, dramatik a spisovatel **Karol Efrajim Sidon**.

■ V pondělí **13. 11.** přijde na Kávu MUDr. Martin Voldřich, primář ARO v Ústřední vojenské nemocnici v Praze.

■ Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná přesně v 15.30. Besedy připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Auditorium**

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Programy začínají v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ **2. 11.: Balfourova deklaráce: historické souvislosti, interpretace, odkaz.** Balfourova deklaráce (1917) je zpravidla vnímána jako jeden z klíčových mezníků v moderních dějinách Izraele/Palestiny. Přednáška historika Jana Zouplny z Orléanu ústavu AVČR.

■ **15. 11.: Tvorba Ladislava Fukse a jeho modus vivendi s normalizační mocí.** Druhá ze série tří přednášek literárního historika Erika Gilka (UP v Olomouci) se zaměří na prozaické dílo Ladislava Fukse, které je neodmyslitelně spjato s uměleckou reflexí šoa, přestože jeho texty od začátku normalizace toto téma provždy opustily.

■ **21. 11.: Between Documentary and Provocation** (Mezi dokumenty a provokací). Přednáška slavisty a polonisty Hanse-Christiana Trepteho z Univerzity v Lipsku představí důležité tendence židovské tematiky v polské literatuře i ve filmu v kontextu významných kulturně-politických proměn. Večer se koná ve spolupráci s Pražským centrem židovských studií. V angličtině.

■ **23. 11.: Izrael zespoda.** Vernisáž výstavy fotografií Lukáše Faltejska. Biolog se zájmem o speleologii fotografoval v Izraeli krajinu, především pozůstatky po historické i současné těžbě nerostných surovin. Soustředil se mimo jiné na to, jak využití přírodních zdrojů pomohlo zvýšit diverzitu krajiny a někdy vytvořilo neobyčejné scenerie. Výstava je k vidění do konce roku 2017.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 12. 11. ve 14.00: *Lviček Arje na palubě archy*. Prohlídka: Klausová synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP****Maiselova synagoga**

(Maiselova 10, Praha 1)

■ 1. 11. v 19.00: *Duše a tělo*. Koncert Komorního smíšeného sboru Subito pod ve-

**KULTURNÍ
POŘADY**

dením sborníky Moniky Václové a Michaely Králové. Během koncertu zazní díla Ofera Ben-Amotse, Erica Whitacre, Davida Ludwiga a Clauda Debussyho. Vstupenky na koncert možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 8. 11. v 18.00: *Německo: laskavý přítel, nebo nebezpečný soused?* Spolková republika Německo má po volbách. Nadchází čas, kdy se máme Německa opět bát? Jako Češi, jako Židé nebo prostě jako sousedé? Jak vypadá německá demokracie v roce 2017? Je německá veřejná debata příkladem pro mladé demokracie, nebo mají pravdu ti, kdo tvrdí, že se v současném Německu jinak smýšlející hlasy umlčují? Je integrace muslimů úspěšná a co si o tom myslí sami Němci? O těchto tématech pohovoří publicista Jan Fingerland se svými hosty Bárrou Procházkovou, Zuzanou Lizcovou a Danielem Kaiserem, novináři a analytici, kteří se německou politikou a společností dlouhodobě zabývají. Pořad probíhá ve spolupráci s projektem Diskuse v Maislovce. Vstup volný.

■ 27. 11. v 18.00: *Alexandr Galič – Kadiš*. Večer s písněmi a verši ruského sovětského židovského básníka, písničkáře a disidenta Alexandra Galiče (1918–1977), od jehož úmrtí uplyne letos v prosinci čtyřicet let. Večerem slovem i hudbou provázejí Alena Hanusová a Milan Dvořák, který je předním překladatelem Galičova díla do češtiny a dlouhodobě usiluje o to, aby Galič v českém povědomí získal své oprávněné místo vedle Vladimíra Vysockého nebo Bulata Okudžavy. Součástí pořadu je písňový a veršový cyklus *Kadiš* věnovaný polskému lékaři, spisovateli a pedagogovi Januszi Korczakovi, který se dobrovolně připojil k dětem ze svého sirotčince, když byly v srpnu 1942 deportovány z varšavského gheta do vyhlazovacího tábora Treblinka. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Kulturní programy v týdnu od 13. do 19. 11. jsou ve znamení **prvního českého festivalu Bruna Schulze**, věnovaného polskému židovskému malíři a jednomu z nejvýznamnějších polských meziválečných spisovatelů. Festival je pořádán ve spolupráci brněnské pobočky ŽMP, polonistiky FF MU, ŽOB, Centra experimentálního divadla a uskuteční se u příležitosti

125. výročí Schulzova narození a 75. výročí jeho tragické smrti. Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 17 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 13. 11.: **Koncert skupiny Male instrumenty**. Koncert *Projekt Schulz* polské hudební skupiny představí čtené úryvky Schulzových povídek doprovázené hrou na malé hudební nástroje (včetně hraček), které sice nejsou reálnými nástroji, ale vydávají zvuk.

■ 14. 11.: *Sanatorium na věčnosti*. Filmový historik **Jaroslav Blažejovský** představí režijní činnost Wojciecha Jerzyho Hase a jeho film *Sanatorium na věčnosti* z roku 1973, který byl natočen dle Schulzovy stejnojmenné povídky. Hrdina surreálního příběhu přijíždí do sanatoria, kde se setkává se svým dávno mrtvým otcem a vyrovnává se s nenávratně ztraceným dětstvím i zničenou tradiční židovskou kulturou v Polsku. V původním znění s českými titulky.

■ 15. 11.: **Večer krátkého filmu**. Projekce filmových adaptací Schulzových povídek, a sice krátkometrážních filmů *Výprodej lístků na čas*, *Zavazadlo*, *Rukopis Bruna S. nalezený v šuplíku* od polské režisérky a scenáristky Aliny Skiby. A také surrealistického krátkometrážního filmu *Ullice krokodýlů* z dílny amerických bratří Quayů. Filmovou projekci uvede **Hana Nela Palková** ze Spolku přátel Bruna Schulze. V původním znění s českými titulky.

■ 16. 11.: *Hledání obrazů*. Projekce dokumentárního filmu Benjamina Geisslera pojednávajícího o osudu výtvarných děl Bruna Schulze nalezených v jeho rodišti Drohobyči. Obrazy byly objeveny ve vile za války obývané německým důstojníkem Felixem Landauem a následně za kontroverzních okolností převezeny pracovníky jeruzalémského památníku Jad vašem do Izraele. V původním znění s českými titulky.

■ 19. 11. v 10.30: **Program pro děti: Bruno. Chlapec, který se naučil létat**. Výtvarnou dílnu propojuje příběh Bruna, chlapce, který se stal slavným spisovatelem a malířem. Víte, jak je velká vaše silueta a kolika způsoby lze složit papírové ptáky? Přijďte se s námi naučit létat! Dílna pro děti od pěti let se uskuteční v prostorách sálu Turistického a informačního centra ŽOB na židovském hřbitově v Brně-Židenicích.

■ 20. 11.: **Vernisáž výstavy Kdo je kdo?** Autorská výstava olejomalb malířky a členky Židovské obce Brno JUDITY KOPOTOVÉ. Vstup volný.

■ V listopadu můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu *Slovo, obraz, Schulz* připravenou Spolkem přátel Bruna Schulze. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. Vstup volný.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Café Suka:** Již podruhé se na LŠ konalo Café Suka. Všichni přítomní si mohli zatančit, zahřát se horkou polévkou a moštem, pochutnat si na palačinkách či si počíst ve čtenářském koutku. A samozřejmě si zatřást lulavem. Společné odpoledne si přišli užít nejen žáci a studenti, ale i jejich rodiče.

■ **Svět velkých příběhů:** Lauderovy školy nabízejí druhým rokem žákům II. stupně základní školy předmět Svět velkých příběhů, v němž čtou texty spjaté s judaismem a následně o nich diskutují a nechávají se i inspirovat k vlastní tvorbě.

■ **Cesta do Erec Jisrael:** Studenti septimy a oktávy vyššího gymnázia vyrazili spolu s učitelkami židovské výchovy a hebrejštiny Terezou Gafnou Váňovou a Kateřinou Weberovou do Izraele.

■ **Den otevřeného vyučování: 29. 11.** se na naší škole koná od 8.30 do 14 hodin **Den otevřeného vyučování**, při kterém mohou zájemci navštívit libovolnou hodinu a seznámit se s výukou. Informace o rozvrhu naleznete na www.lauder.cz. Téhož dne, **29. 11.**, se od 14 do hodin koná **Den otevřených dveří**. Informace tamtéž. Těšíme se na vás!

BENEFIČNÍ KONCERT NFOH

■ Nadační fond obětem holocaustu srdečně zve na tradiční benefiční koncert, letos spojený s oslavou Chanuky. Koná se dne **13. prosince** od 19 hodin v Café Jedna, Veletržní palác, Dukelských hrdinů 47, Praha 1. Vstupné je dobrovolné, místo je třeba si předem rezervovat na: karasova@fondholocaust.cz, 224 261 573.

Výtěžkem bude financována péče o přeživší holokaust. Péči můžete podpořit také zasláním finančního daru na účet veřejné sbírky: 2113642498/2700. Za případné dary předem děkujeme. Informace o naší činnosti naleznete na www.fondholocaust.cz.

CHARITATIVNÍ BAZAR

■ KKL-JNF ve spolupráci s WIZO vás zvou na tradiční charitativní bazar ve prospěch Českého lesa v Izraeli. Letos se koná od **23. 11. do 22. 12.** v klubu Gešer, Maiselova 18; otevírací doba pondělí–čtvrtek 11–17 hodin.

KULTURNÍ PROGRAM

DSP HAGIBOR

■ **7. 11.** od 10.30: Klavírní dopoledne – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Klánský.

■ **21. 11.** od 10.30: Klavírní matiné – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Libor Nováček.

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

■ **26. 11.** od 15.00: Vernisáž výstavy – knižní ilustrace Boba Rakušana; autorské čtení – Libor Pavel.

■ Výstavy: *Co se do Obecních novin nevešlo IV* – fotografie Petra Balajky.

DĚJINNÁ ROZCESTÍ

A NENÁVRATNA NA VYSOČINĚ

■ V listopadu se v Pacově a Černovicích koná několik akcí, které připomenou mezníky v historii místního židovského osídlení. Organizátoři (Tikkun Pacov, z. s. – spolek pro synagogu; občanský spolek Židovský památník Černovice u Tábora; Pa-kultura, z. s.) srdečně zvou:

Pacov

■ Dne **10. 11.** od 19 hodin se v sále pacovského zámku koná vzpomínkový večer u příležitosti 75. výročí transportu pacovských Židů do Terezína (více na www.tikkun.cz).

■ V sobotu **11. 11.** pokračuje program od 15 hodin (tamtéž): 15–16.00: *Rodáci bez hrobů*, premiéra dokumentárního filmu o židovské komunitě v Pacově před druhou světovou válkou a během holocaustu. 16.15–17.00: dramatizované čtení z česky dosud nevydaných pamětí Hanuše Badera o pacovském transportu. 17–18.00: beseda s potomky přeživších holocaustu.

Od 20 hodin následuje koncert písničkáře Jaroslava Hutky (www.pakultura.cz).

Černovice

■ Dne **12. 11.** se od 10 hodin v sále černovického kina na náměstí koná připomínka 15. výročí židovského památníku a 75. výročí deportace posledních černovických Židů do Terezína. Další program **12. 11.:** 10–11 hodin: Jaroslav Achab Haidler: *Černovičtí Židé a náhrobní kameny na černovickém židovském hřbitově* (přednáška); 11–11.30 Michael Deiml: *Zviditelnění neviditelného* – 15 let židovského památníku Černovice (přednáška); 11.30–12 Paul Nemo Ermite: *Výslovení nevyslovitelného* (autorské čtení). 14–15 hodin Peter Scheiner: *Naivné sny* (filmové promítání); 15–16 hodin Pavel Tychtl: *Paměť a vzpomínání – Židé v Pacově a v okolí* (přednáška).

POPRAVENÍ ZE SPÁLENÉHO LESA V ROCE 1942

■ V červnu letošního roku jsme si připomněli 75. výročí události heydrichiády,

kteří jsou mimo další spojené též s popravou 73 vlastenců na vojenské stělnici ve Spáleném lese u Klatov.

Mezi nimi bylo také několik osob spojených s židovským vyznáním či původem. Vzhledem k tomu, že k 80. výročí těchto událostí připravujeme knihu se životopisnými medailony všech popravených a navíc před nedávnem byly objeveny urny s popelem, rádi bychom získali podrobnější informace a materiály k životu následujících popravených: Kamila Barthová, 4. 9. 1897, naposledy bytem v Sušici, její dcera žila v USA; Oskar (Karel) Raiman, 8. 8. 1892, naposledy bytem v Horažďovicích; Leopold Fürth, 17. 8. 1903, naposledy bytem v Žichovicích; Karel Fürth, 21. 11. 1907 naposledy bytem v Žichovicích; Leopold Singer, 19. 3. 1894, naposledy bytem v Sušici.

Budeme vděční za sebemenší důležitou informaci či případně za další kontakty na možné příbuzné či přátele popravených. Mgr. Lukáš Kopecský, Klatovy (kopecsk.l@seznam.cz; 737 530 037)

WINTERNITZOVA VILA

■ Listopadový program Winternitzovy vily v Košicích nabízí mj. **12. 11.** od 17.00 poetické divadlo *Čaj u Loosů* a **14. 11.** koncert kvarteta Appolon. Každou sobotu se konají prohlídky vily. Veškeré informace o programu naleznete na www.loosovavila.cz.

LEOPOLD HOROVITZ V KOŠICÍCH

■ Východoslovenské muzeum v Košicích připravilo retrospektivní výstavu **LEOPOLDA HOROVITZE**, košického rodáka a významného portrétisty, jehož sté výročí úmrtí si letos připomínáme.

Výstava, nejobsáhlejší již byl tento umělec dosud představen, zahrnuje na 200 obrazů. Patří mezi ně i portrét císaře Franze Josefa a dalších evropských osobností druhé půle 19. století. Výstava začíná **18. 11.** a potrvá až do **22. dubna 2018**.

NĚMCI PROTI HITLEROVI

■ Spolek akademiků Židů zve **28. 11.** v 18 hodin do Pražského literárního domu v Praze 1, Ječné ulici 11 na projekci dokumentárního snímku Stanislava Motla *Němci proti Hitlerovi* a k diskusi s autorem.

LABYRINTEM NORMALIZACE

■ Již jen do konce ledna 2018 potrvá výstava *Labyrintem normalizace. Židovská obec jako zrcadlo většinové společnosti* v Galerii Roberta Guttmanna v Praze. Prostřednictvím řady dokumentů mapuje život komunity pod dozorem Státní bezpečnosti, ničení židovských památek a celkovou snahu o vytlačení židovské historické paměti.

ŽNO BRATISLAVA

V **novembri** srdečne blahoželáme našim členom, ktorý oslávi svoje narodeniny: pani Mgr. Mariana Ascherová – 75 rokov; Ing. Tomáš Gertler – 71 rokov; pani Anna Hilvertová – 74 rokov; pani Agneša Križková – 80 rokov; pán Ing. Juraj Mencer – 81 rokov; pán Prof. Dr. Pavol Mešťan – 71 rokov; pani Erika Orliková – 80 rokov; pani Anna Považanová – 70 rokov; pani Ing. Daniela Prekopová – 71 rokov; pani Alžbeta Schicková – 90 rokov; pán Peter Smékal – 80 rokov, a pani Olga Urbaniková – 72 rokov. Prajeme dobré zdravie a spokojnosť.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

S ľútosťou oznamujeme, že v septembri zomreli členovia našej komunity: pani Agneša Horská, pán Juraj Danciger, pán Vladimír Ferjenčík a Peter Kurz.

Zichronam livracha!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **november** slávia sviatok svojich narodenín: pani Darina Kartalová, nar. 13.11. – 67 rokov, a pani Judita Suchánová, nar. 14.11. – 71 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V mesiaci **listopadu** oslaví své narodeniny: pani Petra Bauerová, nar. 18. 11. – 36 let; pani Karin Czernayová, nar. 16. 11. – 54 let; pani Erika Fišová, nar. 26. 11. – 87 let; pan Pavel Fröhlich, nar. 6. 11. – 54 let; pan Kidar Yoav, nar. 28. 11. – 58 let; pan Dan Kniebügel, nar. 8. 11. – 22 let; pani Dita Längsten, nar. 21. 11. – 38 let; pan Vladimír Látal, nar. 21. 11. – 56 let; pan Martin Mayer, nar. 3. 11. – 36 let; pan Jan Pelíšek, nar. 2. 11. – 35 let; pani Alexandra Strnadová, nar. 10. 11. – 68 let, a pani Eva Zikmundová, nar. 7. 11. – 60 let. Přejeme hodně zdraví. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Victoria Francisco, nar. 8.11. – 51 let; pani Jitka Jelínková-Šimonová, nar. 9.11. – 69 let; pani Andrea Klímová, nar. 20.11. – 36 let; pani Lucie Nachtigalová, nar. 24.11. – 23 let; pan Jaromír Rux, nar. 13.11. – 52 let; pan Jan David Reitschläger, nar. 24.11. – 44 let, a pan Viktor Tyrpak, nar. 19.11. – 95 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Josef Fischer, nar. 16.11. – 69 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **november** slávia sviatok svojich narodenín: pán MUDr. Valter Bauer, nar. 9.11. – 88 rokov; pani Marika Gomoriová, nar. 22.11. – 93 rokov; pán Tomáš Jakubovič, nar. 11.11. – 66 rokov; pani Miriam Jedlovská – 82 rokov; pani MUDr. Katarína Mózešová, nar. 18.11. – 69 rokov; pán Herman Weinberger, nar. 18.11. – 90 rokov; pán Jiří Weisz – 71 rokov; pani Edita Nováková, nar. 27.11. – 91 rokov, a pán František Hubert, nar. 3.11. – 72 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **listopadu** oslaví životní jubileum pan Robert Götzlinger, nar. 5.11. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **listopadu** oslaví narodeniny: pani Eva Dindová, nar. 29.11. – 85 let; pani Jiřina Garajová, nar. 29.11. – 76 let; pan Ing. Petr Madrý, nar. 5.11. – 61 let; pani Erika Markovičová, nar. 15.11. – 67 let; pan Jan Ryška, nar. 9.11. – 81 let, a pan Ing. Jiří Wurzl, nar. 22.11. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **listopadu** oslaví narodeniny: pan Pavel Vlach, nar. 15.11. – 67 let; pani Tehla Bednářová, nar. 17.11. – 35 let; pani Hana Jančíková, nar. 19.11. – 85 let; pani Hilda Koutná, nar. 20.11. – 81 let; pani Věra Uhlová, nar. 21.11. – 64 let; pan Libor Vojtěch, nar. 22.11. – 28 let, a pan Ing. Petr Loužil, nar. 23.11. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **listopadu** oslavují narodeniny: pani Bohumila Havránková, nar. 17.11. – 90 let; pani Helga Hošková, nar. 10.11. – 88 let; pan Volodymyr Chaplik, nar. 25.11. – 84 let; pani Eva Chotovinská, nar. 22.11. – 84 let; pani Věra Chudáčková, nar. 11.11. – 84 let;

paní Olga Jirásková, nar. 16.11. – 88 let; pani Luisa Matoušková, nar. 25.11. – 87 let; pan Jiří Munk, nar. 2.11. – 85 let; pani Zuzana Nadjarová, nar. 10.11. – 93 let; pani Malvína Polevá, nar. 17.11. – 83 let; pan Mark Polevoj, nar. 16.11. – 85 let; pan Tomáš Radil, nar. 8.11. – 87 let; pan Jindřich Ročovský, nar. 12.11. – 87 let; pan Arpád Rosenfeld, nar. 17.11. – 90 let; pan Vilém Karel Solar, nar. 27.11. – 91 let; pani Maria Yavorsky, nar. 14.11. – 83 let, a pani Renata Zábrowská, nar. 29.11. – 85 let. Všem přejeme pevné zdraví a pohodu do dalších let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí

Dne 22. září zemřela ve věku 70 let pani Zuzana Dienstbierová.

Dne 27. září zemřela ve věku 90 let pani Prof. Zuzana Růžičková Kalabisová.

Dne 30. září zemřela ve věku 97 let pani Magdalena Horňanová. Se zesnulou jsme se rozloučili v obřadní síni NŽH 30. 10. 2017, obřad provedl pražský rabín David Peter.

S lítostí oznamujeme, že člen pražského rabínského soudu rabín Eliezer Damari z.l. navrátil svou duši stvořiteli v první den svátku Sukot 5778. Nechť je jeho duše připojena do svazku živých.

S velikou bolestí si dovoluji oznámit smutnou zprávu, že dne 21. 10. (1. češvan 5778) nás opustila moje milovaná maminka Lydia Pásková. Člověk s tím počítá, ale když to přijde, není na to nikdy dost připraven. Jitka Skopalová, dcera

Zichronam livracha!

ŽNO PREŠOV

V **novembri** oslávi svoje narodeniny: pani Agi Fränklová, nar. 16.11. – 71 rokov; pán Ladislav Brenner, nar. 23.11. – 66 rokov, a pán MUDr. Martin Hrehorčák, nar. 29.11. – 46 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **november** má narodeniny člen našej komunity pán MUDr. Július Lukáč, nar. 2.11. – 80 rokov, a pani Eva Szabová, nar. 28.11. – 58 rokov. Prajeme týmto našim členom pevné zdravie a veľa šťastia.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **listopadu** oslaví své narodeniny: pani Jana Urbanová, nar. 10.11. – 80 let, a pani Lenka Čapková, nar. 4.11. – 39 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V měsíci **listopadu** oslaví narodeniny pani Pavla Schopfová a pani Milada Narwová. Přejeme *Ad mea veesrim šana!*

UNESCO BEZ USA

Spojené státy americké zrušily svou stálou reprezentaci v Organizaci spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) v Paříži. Od příštího roku ji nahradí jen pozorovatelskou misí. Odchod z organizace oznámily USA v půli října s tím, že mezi důvody zmínily finanční požadavky, potřebu reformy a hlavně protiizraelské zaměření organizace. Několik hodin po americkém oznámení se objevila informace, že k podobnému kroku se chystá i Izrael. Premiér Netanjahu rozhodnutí Trumpovy administrativy uvítal: „Je to statečné a morální rozhodnutí, protože z UNESCO se stalo absurdní divadlo. Mísťo, aby historii uchovávalo, pokrývá ji.“

Členské státy poté volily nové vedení organizace a paradoxně se do jejího čela – po šestém kole hlasování – dostala bývalá francouzská ministryně kultury Audrey Azoulayová, Židovka s předky z Maroka.

DENÍK A. F. NA STADIONECH

Italský ministr sportu a představitel fotbalové federace v říjnu oznámili, že před každým profesionálním, amatérským i mládežnickým zápasem napříč Itálií bude od teď čten na stadionu v reproductorech úryvek z *Deníku Anne Frankové*. Stalo se tak poté, co fanoušci klubu Lazio – jednoho ze dvou největších týmů v Římě – v neděli zahrnuli římský olympijský stadion nálepkami Anne Frankové v dresu týmu soupeře a graffiti popírajícími holokaust. Jde tak o poslední z řady antisemitských incidentů, který se týká Lazia, ale i dalších evropských fotbalových klubů. Předse- da klubu Lazio Claudio Lotito ještě před ministrovým oznámením položil květinový věnec na uctění památky obětí holokaustu před římskou hlavní synagogu.

RAKOUSKO:

KOALICE SE SVOBODNÝMI?

Předseda vídeňské židovské komunity Oskar Deutsch vyzval politické představitele vzešlé z říjnových parlamentních voleb v Rakousku, aby nejednali o vstupu do vlády s krajně pravicovou Svobodnou stranou Rakouska (FPÖ). Tato silně protislámská strana, založená v padesátých letech bývalými nacisty, podle jeho slov jen obratně skrývá svůj antisemitismus a fašizující tendence. Také podobně jako předseda Evropské rabínské konference rabi Pinchas Goldschmidt apeloval na izraelské politické vedení, aby se vyhybalo kontaktům s touto stranou za-

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Berlín, 18. 10. 2017. Foto Filip Singer.

tíženou nacistickým dědictvím i současnou fašistickou rétorikou. Hlas malé židovské komunity však, zdá se, zůstal oslyšen. Předseda Rakouské lidové strany, jednatřicetiletý Sebastian Kurz, jehož strana ve volbách zvítězila a kromě FPÖ předstihla i třetí sociální demokracie, předem oznámil, že nikoho z povolebních jednání nevyklučuje. Povolební jednání zahájil právě s FPÖ a prohlásil, že pokud si nová vláda podrží proevropský směr, koalici se Svobodnými si „dovede představit“.

MUZEUM ALBERTA EINSTEINA

V Jeruzalémě vznikne Muzeum Alberta Einsteina. Spravovat ho bude Hebrejská univerzita, při jejímž vzniku v roce 1925 sám Einstein stál a odkázal jí po smrti veškeré své jmění. Zřítit Einsteinovo muzeum s archivem slavného fyzika plánuje univerzita již dlouho, dosud jí však chyběly finance i budova. Ta se nyní našla v opuštěné budově planetária v kampusu univerzity. Počítá s její rekonstrukcí a výrazným rozšířením do podzemí.

VÝCHOVNÝ TREST

Sedmatřicetiletý Laurent Louis, někdejší člen belgického parlamentu za menší politické uskupení, Lidovou stranu, která jej později ze svých řad vyloučila, byl za své revizionistické výroky o nacismu a holokaustu odsouzen soudním dvorem v Bruselu k neobvyklému trestu: po dobu příš-

tích pěti let musí každý rok navštívit koncentrační tábor a o své zkušenosti napsat. V prohlášení k rozhodnutí soudu Louis uvedl, že se každý rok bude v bývalých táborech smrti „kát za svá slova“.

PŘIPOMÍNKA

Dne 18. října 1941 byl ze sedmnácté koleje na nádraží z berlínského Grunewaldu vypraven první židovský transport na východ. Další vlaky do Rigy, Terezína a Osvětimi pak odtud pravidelně odjížděly až do ledna 1945. Na grunewaldském nádraží se u „Gleis 17“ konala letos (jako od roku 1998 každoročně) ve středu 18. října pietní vzpomínka, na níž promluvil berlínský starosta Michael Müller (SPD). Přítomna byla i jedna z posledních přeživších, paní Margot Friedländerová.

YIVO HLÁSÍ NÁLEZ

Představitelé newyorského Institutu pro židovský výzkum YIVO oznámili významný nález: 170 tisíc listů židovských dokumentů, mezi nimi rukopisy slavných jidiš autorů a dramatiků, náboženské dokumenty a dokumenty z nacisty zničených vyvražděných východoevropských obcí. Byly nalezeny i dopisy, které napsal Šolom Alejchem, pohlednice od Marca Chagalla a básně Chaima Gradea.

Konvolut listin, které dosud nebyly nijak zdokumentovány, byl uchovávan v kostele sv. Jiří ve Vilniusu. Věděl o nich litevský knihovník Antanas Ulpis, který je – stejně jako předchozí dokumenty shromážděné pracovníky původního litevského institutu – před nacisty ukrýl. Současný nález byl však v kostele deponován odděleně od předchozích materiálů.

(ztis.cz, am)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta, a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p., oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@epost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o., P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 11. 2017.

Cena 20 Kč (0,90 €)